

279776

H. 1005

ANUL al IX-lea.

No. 1.—1888.

„LUPTA PENTRU LUMINA“

„LUMINA PRIN LUPTA“

REVISTA LITERARA

APARE ODATA PE LUNA

Director, T. H. M. STOENESCU

RELATIUNILE ROMANIEI CU RUSIA

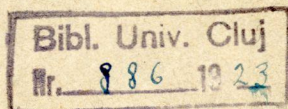
—STUDIU ISTORIC—

BCU Cluj / Central University Library Cluj

După cum este știut din istorie pe teritoriul, unde acum se află regatul României, Basarabia, Bucovina, Transilvania, Banatul, parte din actualul guvernământ de Cherson, parte din Galiția, să afla un stat puternic, cunoscut sub numirea de *Dacia*. Această Dacie a fost cucerită la anul 101 după Christ de imperatorul roman *Trajan*, și a fost în urmă cunoscută sub numirea de *Dacia* lui *Trajan*. *Dacia* lui *Aurelian* se afla pe malul drept al fluviului Dunărea, în Dobrogea, Bulgaria, Serbia actuală, fiind cunoscută sub numirea de *Moesia*.

La anul 1290 după Christ s'a fundat principatul *Valachiei*, sau Munteniei, de *Radu Negru*, originar din Făgăraș, din Transilvania actuală. Data fundării principatului *Valachiei* nu este sigură, dar majoritatea istoricilor români pune anul 1290; d'acea și eă admit acest an.

Principatul *Valachiei* a avut de capitale următoarele orașe: *Câmpu-lung*, în actualul județ *Mușcel*, în apropiere de munții *Carpați*,—după acea *Curtea-de-Argeș*, pe riul *Argeș*, în actualul județ *Argeș*, iarăși în apropiere

be munții Carpați, după aceea *Têrgoviște*, pe râul Dâmbovița, în actualul județ Dâmbovița, — apoi de la anul 1700 *București*, actuala capitală a României.

La anul 1340 s'a fundat principatul *Moldaviei* de către *Bogdan Dragoș*, originar din Marmoroș, saș Mare Mureș. Data fundării principatului *Moldaviei*, ca și data fundării principatului *Valachiei*, asemenea nu este sigură dar anul 1340 este admis de majoritatea istoricilor români, ceea ce admit și eu.

Moldavia a avut de capitale 2 orașe: *Suceava*, pe râul *Suceava*, în actuala *Bucovina*, și de la anul 1569 — *Iași* când *Alexandru Lapușnénu*, domnul *Moldaviei*, a străl mutat capitala din *Suceava* la *Iași*. În ultimul oraș era capitala *Moldaviei* până la anul 1862, când s'a făcut unirea definitivă a *Moldaviei* cu *Valachia*, sub *Alexandru I. Cuza*, primul domn al *României* unite.

Basarabia și *Bucovina* făceau parte din principatul *Moldaviei*, și sunt faimoase în istoria românilor. Domni *Moldaviei*, în unele luni ale anului trăiau prin *Bender*, *Cetatea Albă* (*Akerman*), *Chilia*, *Chotin* — în *Basarabia*, precum și în *Vasluiu*, *Peatra*, *Hîrlău* — în *Moldavia*, după cum și în timpul de față reședința regelui *României* se află vara la *Sinaia*, în județul *Prahova*. *Bucovina* la anul 1777 a trecut la *Austria*, sub stăpânire căreia se află și acum, în urma unui tractat între *Turcia* și *Austria*, cu toate protestările lui *Gregoriu Ghica*, domnul *Moldaviei*, carele, pentru că a apărat cu demnitate drepturile țerei sale, a fost decapitat de turci! *Românii* patrioți, la 1 Octombrie în fie-care an, serbează memoria demnului domn *Gregoriu Ghica*, la *Beilic*, în *Iași*, vis-a-vis de biserica *Bîrnovsky*. .. *Basarabia* a trecut la anul 1812 la *Rusia*, în urma tractatului din *București*, ca rezultat al războiului ruso-turc, din anii 1806—1812. La 1856, în urma tractatului din *Paris*, ca rezultat al războiului din *Crimea*, partea sudică a *Basarabiei* cu orașele: *Ismail*, *Cahul*, *Belgrad*, *Reni*, *Kilia*, s'a anexat la *Moldavia*. Dar la anul 1878, în urma tractatului din *Berlin*, ca rezultat al războiului ruso-turc din anul

1877—1878, această parte a Basarabiei din nou s'a anexat la Rusia.

Principatul Transilvaniei coprindea și parte din Ungaria, Marmoroșul, Crișiana, Banatul Temișanei, a avut domniî sîi pînă în secolul al 17, cînd a trecut sub stăpînirea regatului Ungariei. Ultimul încă a trecut la imperiul Austriei, sub carele se află și astăzi. Sub *Michaiu Bravul*, Valachia, Moldavia și Transilvania s'a unit, dar după moartea acestui mare domn iarăși s'a desunit.

Banatul în vechime avea trei numiri: al Temeșianei, Severinului, Crajovei. Banatul Temișanei acum este sub stăpînirea Austro-Ungariei, purtînd și acum numirea de *Banat*. Banatul Severinului și al Craiovei să mai numește și *Olenia*. Valachia (sau România) mică. Pînă la anul 1718, Olenia a fost un timp oare-care sub stăpînirea Austriei iar de la acel an se află sub stăpînirea României. Banatul Severinului și Craiovei să află sub stăpînirea imediată a domnului Valachiei, carele 'l avea pe banul Oleniei, ca pe un loco-șitor al sîu. Banul, avînd reședința sa în Craiova, de multe ori să făcea domn al Valachiei.

Dobrogea să afla sub stăpînirea domnului Valachiei în secolul al XIV, sub *Mircea cel bătrîn*, care purtă titlul și de domn al Dorostolului (sau Dristrei), adică al Silistrei din actuala Bulgaria. În timpul romanilor, în Dobrogea s'a înființat mai multe orașe, precum: *Constanta* (sau turcește Kiustenge). În *Comi* a fost exilat celebrul poet roman *Ovidiu*, în memoria căruia guvernul român a ridicat o statuie, în Constanța în anul 1887.

Din Galiția a aparținut domnilor Moldaviei numai partea numită *Pocuția* (la sudul Galiției și nordul Bucovinei), pentru care au urmat numeroase lupte între domniî Moldaviei și regii Poloniei, cari au cucerit Galiția de la domniî (și chiar regii) Galiției, de origină ruși (rutheni). Galiția a avut relațiuni foarte importante cu țările române, mai ales sub *Alexandru Lăpușneanu*, *Movilești*, *Birnovsky*, cînd românii au contribuit foarte mult la desvoltarea intelectuală, moralo-religioasă a Ga-

liției, dupe acum aceasta o recunosc profesorii învățați de la universitatea din *Liov* (Lemberg) — *I. Șaraneviči*, *Petrușeviči*, cari au editat mai multe documente importante, relative la istoria Galiției, în legătură cu istoria contemporană a românilor, cari documente vor eși la lumină și în limba română, mulțumită dd. *Gr. G. Tocilescu*, *B. P. Hasdău*, *George Chițu*, *P. S. Melchisedec*, episcop de Roman, *D. A. Sturdza*, ministru al instrucțiunii, *Nicolae Cretzulescu*, *G. Sion*, *N. Ionescu*, *V. A. Urehiă*, membri ai Academiei Române precum și d. *I. Bianu*, bibliotecar al academiei române. Țările române: Valachia, Banatul, Transilvania, Bucovina, Moldavia, Basarabia, Dobrogea — au fost și sunt, în cea mai mare parte, locuite de *români*.

Limba română cuprinde 3 dialecte: muntenească, moldovenească și macedonească. În Moldavia, Basarabia, Bucovina predomină dialectul moldovenească, bine înțeles cu mici modificări. În Valachia, Transilvania, Banat predomină dialectul muntenească, asemenea cu oare-cari modificări.

Elementul curat românesc s'a păstrat tot-d'auna în munții Carpați mai ales în Transilvania, pe când în cele-lalte provincii elementul român s'a amestecat puțin cu alte elemente: în Banat cu cel *sârbesc*, în părțile dunărene ale Valachiei cu cel *bulgăresc*, — în partea nordică a Moldaviei, Basarabiei, Bucovinei cu cel *polon* și *rus*. Asupra limbei române au mai avut înriurire parte și elementele: *Dacic*, *grec*, *turc*, căci dacii au fost poporul băștinaș, unde acum trăesc românii descendenții romanilor, aduși din Italia, ca coloniști aci. Grecii au avut înriurirea asupra românilor un timp oare-care, mai ales în secolu XVII, XVIII și parte al XIX. Turcii au avut puțină înriurire asupra românilor din punctul de privire religios, moral, intelectual, mai mult au avut înriurire sub raportul politic, însă și sub acest raport nu ast-fel, ca asupra Grecilor, Georgienilor, Armenilor, Sârbilor, Bulgarilor și altor popoare, cucerite de turci. Țările române tot-d'auna au avut domni lor sub turci, plătind numai o dare anuală anumită în schimbul că-

reia turcii să îndatorau a păzi integritatea teritoriului românilor, cu toate că turcii nu s'au ținut de obligațiunea din urmă....

Asupra românilor au făcut, în felurite timpuri, invaziuni felurite, popoare barbare, semi-barbare și chiar cul'e, cari, natural, au avut oare-care înriurire asupra limbei, datinelor, moravurilor etc. ale românilor și nici că se putea altfel.

După studiile aprofundate asupra limbei, literaturii, istoriei române, făcute de oameni speciali, bine cunoscuți, ca învățați români (ca dd Cihak, B. P. Hasdău, V. A. Urechia, Gr. G. Tocilescu, G. Chițu, A. Vizanti, G. Asaki, G. Misail, Dr. Gaster, D. A. Sturdza, M. Cogălniceanu, A. D. Xenopol, Const. Erbiceanu, P. S. Filaret Scriban, episcop de Stavropol, P. S. Melchisedec Ștefănescu, episcop de Roman, P. S. Ghenadie Enăceanu, episcop de Râmnic, d. P. A. Sîrcu, profesor la universitatea din Petersburg, d. Picot, profesor la școala superioară de limbi orientale vorbite, din Paris, dd. J. Bianu, A. Lambrior, I. Nădejde, Ed. Gruber, A. I. Philippide, V. Burlă și mai mulți alții din trecut și timpul de față), în limba română din totalul cuvintelor, cari compun limba română, $\frac{3}{4}$ sunt derivate din limba latină, muma limbei române. iar $\frac{1}{4}$ sunt derivate din alte limbi. Limba română este soră cu limbele: franceză, italiană, ispaniolă, portugeză, Aheto-romanică (în Helveția), având aceeași mămă-limba latină, dar limba română, mai ales după pronunție, este cea mai apropiată de limba latină.

Nu se poate spune, că noi, românii de la Dunăre, suntem *români de sânge curat*. A afirma aceasta—însemnează a nu fi tocmai exact și aproape de adevăr. În știință mai ales, adevărul este mai presus de orice. Încă în adâncă antichitate era cunoscut proverbul: „*Amicus Plato, sed magis amicus veritas*“ („Amic este Platon, dar mai mare amic este adevărul“). Critica, când e justă și întemeiată pe cunoștințe cerute, e foarte folositoare. D'acea în țările civilizate, moderne, oamenii învățați, în orice ramură, se bucură, se folosesc și se formază prin critică

speciali și nepărtinitori. . . Nici un popor din lume nu poate susține, că în vinele lui nu curge sânge, cât de puțin, și de alt neam. Francezii, italienii, ispaniolii, popoare neo-latine, sau romanice, nu susțin, că sunt de sânge curat roman. . . Afirmațiunile unor învățați germani, unguri, ruși, etc., cum că, noi românii, suntem o amesteătură de felurite neamuri, și chiar că am fi pe jumătate slavii—n'au adevărată valoare științifică, basată pe limbă, literatură, istorie. Intr'adevăr, în țările române sunt unele numiri *topice* (de localități) slave, precum *Dorohoiă*, *Crasna*, *Bistrița* (oraș în Transilvania, și riâu în Moldavia), *Blaj*, *Râmnic*, etc., dar aceste numiri se pot deriva și din limba latină, de exemplu „Rômnic“, unii 'l derivă de la „Romanicum“ adică roman, pe când alții de la „riba“=pește (cuvânt slav, de unde se derivă și râmnic, iaz, unde sunt pești), afirmând, că Rômnicul-Sărat în vechime se numea „Slam-Rômnic“ adică Rômnicul-Sărat,—că episcopul Rômnicului-Vâlcei se numea al „Ribnicului“, după cum într'adevăr se găsește în vr'o câte-va documente vechi, etc., dar toate aceste nu demonstrează altceva, de cât înriurirea slavică asupra românilor. Apoi în Germania nu sunt numiri *topice*-slave? *Brandenburg* se derivă de la „Branniî bor“=ripă de luptă (cuv. slav), *Lipsca* se derivă de la „lipa“=stejar (cuv. slav). În Rusia sunt multe numiri fineze, precum „*Mosqua*“=apă tulbură,—tătare, precum *Cazan*, *Astrachan*, *Bachcisaraî*, numiri de familie, ca *Gorciacov*, *Donducow* *Corsacow*, *Aksakow*, numiri germane ale orașelor: *Petersburg*, *Ecaterinburg*, *Rannenburg*, *Peterdof*, *Kronstadt*, *Dunamund* etc... Aceste toate nu probează altceva, de cât înriurirea slavică într'un timp la germani, înriurirea fineză, tătară, germană la ruși etc. Aceasta încă odată probează în mod evident, că popoarele trăesc în contact unele cu altele, după cum a susținut și celebrul filosof grec *Aristotel*, că „omul este un animal (ființă) social“... Fiind în contact unul cu altul, atât indivizii, cât și societățile, statele, înriuresc, pe nesimțite, vrënd nevrënd, unul asupra altuia, cea ce este un lucru na-

tural, dupe cum tot d'auna s'a întemplat și se întemplă și acum. Aceste toate le-am spus aci, în treacăt, d'aceia, spre a nu trage conclusiune, că un popor oarecare este cu totul *independent*, dacă se poate a mă exprima așa, sub raportul *limbei* mai ales...

Noi, românii, fiind vecini din 3 părți cu slavii (cu *polonii* la nord, cu *rușii* la răsărit, și parte nord, cu *bulgarii* și *sêrbii* la sud), natural, că, în timp de mai mulți secolii, am fost în contact cu acești slavi. Atât noi am înriurit asupra lor sub felurite raporturi, cât și dânșii asupra noastră, dupe cum probează multe documente vechi, relative la țerile române, aflătoare în diferite arhive, muzee, biblioteci din România, Bulgaria, Serbia, Rusia, Polonia etc.

A studia relațiunile românilor cu vecinii noștri din felurite puncte de privire, este un lucru foarte important, și tot odată interesant, dar în acelaș timp nu tocmai ușor, mai ales având în vedere lipsa de cunoștințe speciale în această privință. Într'adevăr, mai mulți învățați români, ca dd. *Hașdeu*, Gr. G. *Tocilescu* și prelații menționați mai sus, au făcut mult în privința studiarei limbei, literaturii, istoriei române, în legătură cu slavii vecini: *ruși*, *bulgari*, *sêrbi*, și posteritatea nepasionată, nepărtinitoare, trebuie să fie recunoscătoare acestor bărbați, cari și-au sacrificat cele mai frumoase zile, spre a studia relațiunile româno-slave din trecut.

Aci, în termeni foarte scurți, am de scop nu a studia trecutul nostru în legătură cu slavii vecini sub raportul limbei, literaturii, istoriei, această parte au făcut'o, și parte o vor face oameni competenți, speciali, ca a *reaminti* ceva despre relațiunile României cu Rusia, și pentru aceasta n'am pretențiuni științifice, sau altele; din contră, cer scuză cititorilor, „*Revistei Literare*“, că nu fac alt ceva, de cât ceva imperfect, care lasă mult de dorit...

Fostele principate: Valachia (cu Oltenia sau Banatul Craiovei), Transilvania (cu Banatul Temeșoarei, Crișiana, Marmoroșul), Moldavia (cu Bucovina și Basarabia) în cea mai mare parte au fost și sunt populate cu ro-

mâini de confesiune *orthodoxă*, și această împrejurare, ca și vecinătatea, și altele, a contribuit foarte mult la purtarea relațiilor felurite, aproape neîntrerupte, cu Rusia —marele colos de la nord, a cărei locuitori, în cea mai mare parte au fost și sunt *orthodoxi*, ca și românii...

Relațiile între țările române și Rusia au fost foarte variate, mai ales au avut un caracter bisericesc, politic, parte au fost comerciale și culturale. Nu se știe pozitiv, când auume s'au început relațiile românilor cu rușii. În această privință atât învățații români, cât și cei din alte țări, nu sunt de acord. În genere este admis, că românii din Moldavia au început relațiile lor cu marii principii de Mosqua sub Ștefan cel Mare, domnul Moldaviei, și Ioan al III, mare duce de Mosqua. D-l *Starcevsky* în „*Dicționarul enciclopedic*“, publicat la Petersburg, în anul 1847—1852, în limba rusă sub cuvântul „Ioan II, modestul, marele duce de Mosqua“, decedat la 1363, zice, că sub acest domn în politica externă moscovită nu s'a întâmplat nimic important, afară de fondarea principatului Moldaviei... După cum am menționat mai sus, în genere este admis, că principatul Moldaviei este fondat la anul 1340. Rusia este fondată la anul 862 dupe Christ de *Ruric*, originar din peninsula Scandinavă, având de capitală, în tot timpul domniei sale (862—879); orașul *Novgorod*, pe riul Volhov și lacul Ilmen. Succesorul său, *Oleg* (879—912), a transferat capitala Rusiei la sud, în orașul *Kiev*, unde a fost capitala până la 1157, când marele duce *George* (sau Iuriu) *Dolgoruky*, sau mână lungă ¹⁾, fundând la anul 1147 orașul Mosqua, n'a mai voit să trăiască la Kiev, dărîmat la anul 1157 de tătari, ci a strămutat capitala Rusiei la *Vladimir*, oraș, situat pe riul Cliazma, mai la nord de Mosqua. La 1326, *Ioan I Calita*, mare duce de Vladimir, a strămutat capitala din Vladimir, dărîmat de tătari, la Mosqua.

(*Va urma*).

G. P. SAMURIANU.

(1). Așa s'a numit pentru că tindea a cuceri multe țări. Așa s'a numit și *Artaxerxe* Macrochir sau Longiman, regele Persiei...

VOLTAIRE

ZAIRA

(TRAGEDIE IN CINCI ACTE, IN VERSURI)

PERSOANELE

OROSMAN, sudan al Ierusalimului.
LUSINIAN, prinț de sânge al regilor Ierusalimului.
ZAIRA }
FATIMA } selave ale sudanului
NERESTAN }
CHATILLON } cavaleri francezi.
CORASMIN }
MELEDOR } ofițeri ai sudanului.
Un sclav.
Suită.

Scena se petrece la seraiul din Ierusalim.

ACTUL INTĂIU

SCENA I.

ZAIRA, FATIMA

FATIMA

Nu m'așteptam, frumoasă și tânără Zairă,
L'aceste nouă simțuri ce acest loc 'ți 'nspiră.
Anume ce speranță sau fericit destin

Inșeală-a ta simțire și 'ți face traiul lin ?
 Cu pacea 'n suflet crește mândria feței tale,
 Și ochi-ți ce scîntee sunt desveliți de jale.
 Nu-î mai întorci spre țermul, unde-acel brav francez
 Ne-ar fi condus, de sigur: o simț aci, o crez !..
 Nu 'mî mai vorbești acuma de țara adorată,
 Unde femeia este iubită și cântată
 De un popor ce-î vecinic blajin și iubitor,
 Unui bărbat soție, regină tutulor,
 Și liberă, 'nțeleaptă, cum trebuie să fie,
 Virtoasă prin credință, iar nu prin datorie.
 Nu mai dorești acuma acele libertăți. ...
 Îți place viața-acestei amari singuratăți ?
 Nu simți că te apasă sclavia dureroasă ?
 Și preferind Solimul, uiți Sena cea frumoasă ?

ZĂIRA

Nu poți dori aceia ce știi abia din spus.
 Pe țermurile-acestea destinul ne-adus.
 Inchisă în seraiul sudanului, de mică,
 Crescuî obicinuită de el să nu am frică.
 Ce 'mî pasă de pământul pe care nu 'l doresc ;
 Sudanului puternic, mă 'nchin, mă datoresc.
 Îi recunosc mărirea și brava-î cutezare...
 De cât să-î fiu supusă, n'am altă aspirare.
 In colo, totul este un vis !

FATIMA

Dar ai uitat
 Atuncea pe francezul, ce s'a însărcinat,
 De-atâtea ori din lanțul sclaviei să te scape?
 Cât, urmărindu-î fala ce lumea n'o încape,
 In lupta de la Domas viteaz, l'am admirat,
 Atunci când toți creștinii sub ziduri au picat,
 Când Orosman, asupra-î învingător, rămase
 Incremenit, de omul cu care se luptase,
 Și-î dete 'n urmă voie să plece, promițând
 Că se va 'oarce iarăși să-î fie rob, și când

Făgădui s'aducă și prețul pentru care
 Avea să ne deslege din lanțurile-amare ?
 Ce fel ? Aceasta-î oare răsplata ce i-o dăm,
 Când numai de la dânsul scăparea ne-așteptăm ?
 Și ce ? speranța oare ți-a fost atât de seacă ?

ZAIIRA

Dar neputința poate de multe ori să 'ntreacă
 Făgăduiala ! Iată, sunt ani de când s'a dus !
 Un rob, când vede bine că 'n lanțuri va fi pus,
 Promite mult și ține puțin ; cu mișelie
 El jură, până poate să scape de robie.
 Făgăduia că zece creștini va libera,
 Sau dacă nu, și dânsul ca rob va reintra.
 Eū admiram pe-atuncea atâta bărbăție ;
 Dar.....

FATIMA

Eū nu 'l cred în stare să facă-o mișelie !
 Și dacă s'ar întoarce, te-asigur că atunci
 Aî vrea să scapi d'aceia...

ZAIIRA

Eî ! Vorbele 'ți-arunci
 In vânt !... Fatime, omul se schimbă !...

FATIMA

Cum ?.. Vorbește !...

ZAIIRA

A'mî tăinui simțirea puterea îmi lipsește :
 Sudanul poate ține secretu-î nepătruns ;
 Dar, Fatima, de tine eū nu 'l pot ține ascuns.
 Acum trei luni, știi bine, ce fel am fost răpite
 Și cum am fost cu alții aicea părăsite....
 D'atuncea cu noi cerul fu mult mai generos,
 Căci de-ajutor ne dete un om mărinimos :
 Pe Orosman...

FATIMA

Ei bine ?...

ZAIRA

Sudanul ce 'ngrozește
 Creștinii prinși în lupte,—Sudanul,—mă iubește !...
 Roșești ? O ved prea bine, dar nu vei cugeta
 Că eu s'ajung în stare virtutea a'mi păta !...
 Că el mi-ar da iubirea, nedemnă 'nșelătoare,
 Prin care m'ar preface din sclavă 'n țiitoare,
 Și apoi, spre-a șterge pata sub care m'a lăsat,
 M'ași folosi de umbra amorului uitat !
 Mândria ce 'ntărește în noi atât de bine
 Virtutea și onoarea,— trăește încă 'n mine !
 De cât să ved mândria-mi căzută-atât de jos,
 Prefer, fără de teamă, mormântu 'ntunecos !
 De și-i a tot puternic și eu îi sunt plecată,
 El însă mă iubește cu inimă curată.
 Cam pe furiș, una în toate mișcărilor li-am prins ;
 Adese ori cu ochii asupra-mi 'l-am surprins.
 Stăpână deci pe simțul și gândurile sale,
 Voi fi a lui soție, și voi avea rivale,
 Dar voiă avea 'n putere statornicia lui,
 Prin care 'mi voi supune mândria ori și cui !

FATIMA

Virtutea-ți și blândețea sunt demne de respaltă,
 Și inima-mi de toate acestea e 'ncântată.
 Ajute-ți dar norocul așa cum îți doresc
 Și vei putea să afli atunci cât te iubesc.

ZAIRA

Atuncea dar, la toate egală fii cu mine :
 Mai dulce-i bucuria, când pot s'o 'mpart cu tine.

FATIMA

Indură-se, vai ! Cerul să 'ți erte-acest păcat !..

Și fie, ca mărirea la care te-ai urcat,
Să 'ți dea atâta bine și-atâta fericire.,
Spre-a nu 'ți lăsa în suflet o rază de măhnire!
Nu simți o remușcare că cultu-ți părăsești?
Și nu 'ți aduci aminte cum că creștină ești?...

ZAIRA

De-a mea nenorocire de ce 'mî-aduci aminte?
Știu eu ce sunt? Și-acuma voi fi ca mai 'nainte.
Căci cerul nici odată să știu nu m'a făcut,
Din care neam saū sânge pe lume m'am născut!

FATIMA

Dar Nerestan, el care te știe foarte bine,
Ți-a spus că al tău tată avea credinți creștine
Și-apoi, ce zic? la pieptu'ți, o cruce s'a găsit.
Cu care, de copilă, adesea te-am gătit
Și poate chiar să'ți fie și astăzi în păstrare,
Spre a'ți aduce-aminte de Dumnezeu mare!

ZAIRA

Eu n'am nici o dovadă... Cum pot iubi un zeu
Pe care nu'l admite, ci 'l neagă-amantul meu?
Și legea și-obiceiul, de când mă știu orfană,
'Mi-aū inspirat continuu credința musulmană.
Acela ce'ngrijește d'un biet copil strein,
Aceluia iubirea și cinstea 'i se cuvin.
De-ași fi născută 'n Indiī, de zeii falși robită,
De-ași fi 'n Paris, creștină, cum sunt aci turcită,
Instrucția e totul; părinții noștri sunt
Acei ce ne inspiră întâiul simțiment,
Pe care obiceiul și timpul ni'l formează,
Pe care numai cerul din noi îl depărtează.
Tu ești adusă-aicea de chiar când ai știut
Să judeci de sclavia în care ai căzut;
Dar eu am fost din leagăn crescută în sclavie:
Religia creștină mi-a fost străină mie;
Cu toate-acestea, crucea ce port și-acum la piept,

M'a înclinat adesea spre cultul ei cel drept,
 Și chiar mă hotărăsem să cred în ea, 'nainte
 Ca Orosman să fure a mele simțiminte.
 Tu mă cunoști prea bine, și cred că înțelegi
 Cu câtă venerare iubesc acele legi,
 Ce-alină și 'nbunează durerile-omenirei,
 Făcând din frați, prieteni, popor al fericirei,
 Acele legi de care adesea Nerestan
 Imi povestea, vorbindu-mi d'al lumei suveran.

FATIMA

De ce atuncea, astăzi le ești tot în potrivă
 Și, legei musulmane dând inima-ți captivă,
 Dorești creștinătății dușmană să devii,
 Și-ai hotărât soția lui Orosman să fii?

ZAIRA

Ce inimă e 'n stare pe el să nu'l iubească?
 Nu 'mi pot opri simțirea să nu i se jertfească!
 Eram creștină poate, de nu l-aș fi iubit,
 Și legei tale sfinte de mult m'ași fi jertfit;
 Dar Orosman m'adoară și eu, cu admirare
 Când îl privesc în față, las totul în uitare.
 Nu 'l ved de cât pe densusul, nu simț de cât prin el,
 Sunt cea mai fericită fiind iubită-astfel.
 Privește-i și statura și faptele-i viteze,
 Privește brațul, care știu să'nfricoșeze
 Pe atâția regi; vezi fruntea-i pe care strălucesc
 Victoriile sale, și fără să 'ți vorbesc
 De numele, de rangul ce 'mi dă, — și vezi ce poate
 Să-i dea în schimb o sclavă, spre-a se plăti de toate.
 Dar nu! răsplata-i mică, pe cât îl iubesc eu
 Și nu pentru onoruri i-am dat amorul meu;
 Căci nu iubesc într'ensul, coroana și mărirea,
 Li plac numai ființa, i-ador numai simțirea.
 Acestei patimi poate prea mult m'am încrezut;
 Dar, dacă 'n locu'mi, cerul pe el l-ar fi făcut
 Să cază rob, în țara în care-ași fi stăpână,

Și eă pe a lui soartă așî ține a mea mână.
Saă inima mă 'nșală, saă însu-mi, tot astfel,
Spre-a'l ridica la mine, m'așî coborâ la el!

FATIMA

E cine-va, imi pare:.. e dênșul care vine.

ZAIRA

Sunt astăzi, două zile de când nu-i lângă mine;
De când, spre-a mea mâhnire, lipsește din palat;
Dar simț colea, că vine!... Oh! este-adevărat!

SCENA II

OROSMAN, ZAIRA, FATIMA

OROSMAN

Zairo, mai 'nainte de ziua care vine
Spre-a ne uni prin inimă precum și prin destine,
Mi s'a părut că este cu cale să'ți vorbesc
De planurile mele, de tot ce urmăresc,
De-amorul meu, de tine... Eă nu am admirare
Nici pentru obiceiul, nici pentru dreptul care
Invidioși și mândri îi face pe sudană;
Eă știu că legea noastră, de-atâta timp de ană,
Lăsându-ne drum liber la viață și plăcere,
Dă sufletului aripă și inimei putere;
Că așî putea pe placu-mă, de dragoste setos,
S'adun pe lângă mine femeile-mă, voios
Și pacinic, în palatu-mă, dreptatea judecăței
S'o răspândesc în țară din sinul voluptăței.
Dar lenea este dulce, și rezultatu-i crud.
Ved regi sutimă în juru-mă cu brațu'n sânge ud,
Urmași ce fac rușine lui Mahomed, prin crime,
Califi care și pierd capul prin chiar a lor cruzime,
Culcați pe rămășița de eșafod și tron,
Ascunși, fără putere în slabul Babylon,
Ei, care ca strămășii ar fi putut să fie

Stăpânitorî aî lumeî prin legî şi vitejie.—
 Bouillon răpi Solimul şi Siria.—Urmând
 A pedepsi la vreme pe-acest duşman flămând,
 Alah încinse bratul lui Saladin cel tare...
 Când tatăl meû aduse Iordanu'n liberare,
 Eû, al mărireî sale unic moştenitor
 Stăpân nesigur încă p'un sfărâmat popor,
 Vêd pe creştinî, puternicî, venind ca o urgie
 Din occident, spre-a noastră slăbită 'mpărătie;
 Şi când semnalul luptei prin cornurî va suna
 Din Nil, la Marea Neagră făcênd a rêsuna
 Pămêntul,—eû cu mintea şi inima-afundată
 In dragoştî voluptoase şi 'n simţurî revoltată,
 Să staû în nemişcare, ne'ndurător şi Iaş,
 Nevrênd nicî presupune urgia din oraş?
 Nu! Află dar, Zairo : adânca mea iubire
 La glorie mă 'ndeamnă, şi'n cuget şi'n simţire,
 Să te aleg pe tine soţie ca să'mî fiî,
 Să'îi ţiû eû loc de frate, de soră tu să'mî ţiî,
 Şi'n pace şi'n rêsboaie să împărţesc cu tine
 Odihna, turburarea, şi să te am cu mine.
 Nu crede c'aşî fi 'n stare uitărei să te daû,
 In cinstea-acelor monştri aî Asielor,—sau
 Acelor garzî netrebnicî aî porţilor sudane,
 Sau sclavilor ce-aţâţă plăcerile tirane!
 Eû te cinstesc pe-atâta pe cât te şi iubesc;
 Cât despre-a ta virtute nu pot să mă 'ndoesc.
 Făcêndu-ţi dar această a mea mărturisire,
 Stăpână'mî eşti pe suflet precum şi pe iubire
 Şi nu sunt de cât numai prin tine fericit.
 Şi m'aşî simţi mai mare, ştiind că sînt iubit.
 Tu înţelegî prea bine ce grijă m'ar coprinde
 Şi câtă turburare în pieptu-mî ar descinde,
 De n'ai primi iubirea şi ruga care'ţi fac,
 Să cauţi în tot felul să mă convingî că 'ţi plac.
 O! Te iubesc, Zairo! şi simţ cum mă'ncâlzeşte
 Iubirea ce rêsponde iubireî ce'ţi vorbeşte.
 Dar inima mea cere în schimb atât extaz,

In cât mă tem, în lipsă-î, în ură să nu caz!
 Aceasta este firea simțirei mele,—care
 Mă'ndeamnă să'mi leg soarta de tine cu-adorare.
 De mă iubești atâta cât vezi că te iubesc,
 Sunt hotărât cu tine or când să mă 'nsoțesc;
 Dar dacă însoțirea aceasta nu 'ți va place,
 Nefericit, de sigur, pe viață mă vei face.

ZAIRA

Nefericit, stăpâne? O! dacă pot să crez
 Că'ntreaga'ți fericire în mine o 'nsumează,
 Că ea atârnă numai de la a mea iubire,
 Ce om a fost vr'o-dată mai plin de fericire?
 Aceste nume scumpe de soț și de iubit
 Le-avem de o potrivă, dar eu le-am dobândit
 Pe toate de la tine, stăpânul meu, pe care
 Il vîd în tot d'auna și iubitor și mare.
 Cu bunătatea-ți rară conduci al meu destin,
 Făcându-mă de tine mai demnă să devin,
 Spre-a'mi merita eroul neîntrecut în toate.
 Da,—dacă prin mulțimea de favoriți, se poate
 Ca eu să fiu aleasă...

SCENA III.

OROSMAN, ZAIRA, FATIMA, CORASMIN

CORASMIN

Stăpâne,—a venit
 Creștinul, care 'n Franța fusese 'ngăduit
 Să plece, pe onoarea și legea creștinească
 Că se va'ntoarce; cere acum să vă vorbească.

FATIMA

O! cerule!

OROSMAN

Să vie! Să vie mai curând!

CORASMIN

Eū l'am oprit în sală, stăpâne, neputând
Să intre 'n aste locuri de zei blagoslovite.

OROSMAN

Să vie! Orī și cine e 'n drept ca să profite
De locurile-acestea, când intră respectos.
Urăsc pe-aceia care cu chip orgolios
Privesc în nepăsare la tot ce-ī înconjoară,
Pe regi, ce sunt tiranii acelor ce-ī adoară!

(*Va urma*)

TH. M. STOENESCU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DU-TE VIAȚĂ

---

*Sprijinită în durere și cu dorul călăuză,
Trec prin lume; dar îmi piere tot surîsul de pe buză;
Vai! credința și amorul cum s'aū stins parcă n'aū fost....
Dute viață făr-de rost!*

*Nu mai vreaū să număr zile de amar, deșertăciune,
Mi-e destul atâtea lacrimi și atîta amărăciune;
Tîmpule grăbește, du-mă spre-al veciei adăpost,
Curmă-o viața făr-de rost!*

Smara.

Mașinele dynamo-electrice, pot ele să înlocuiască cu folos, pilele hidro-electrice, în sistemul nostru de telegraphie?

Încă din 1879, această importantă chestiune a fost discutată cu mult interes de diferite autorități științifice recunoscute în lumea electriciană. Ingineri, mecanici, funcționari competenți din administrațiunile telegrafelor, au făcut o sumă de experiențe, combinațiuni etc; ca să găsească mijlocul de-a înlocui pilele hydro-electrice cu mașini dynamo-electrice.

În anul 1884, Doctoru Rothen, Director adjutant al telegrafelor din Veneția, un maestru, și un funcționar neobosit, căruia telegrafia îi datorește o bună parte din progresul realizat, a dat un răspuns îndestulător în această materie, și a arătat până la ce punct înlocuirea pilelor telegrafice, cu mașini dynamo-electrice, s'ar face cu succes.

Subiectul chestiunii fiind încă la ordinea zilei, sa-și zicând mai bine, făcând parte din ordinul *actualităților științifice*, m'am gândit că, dând o dare de seamă de modul cum d-r Rothen rezolvează întrebarea de mai sus, voi-și aduce cu ast-fel de discuțiuni un folos netăgăduit nu numai pentru persoanele de meserie, dar chiar și pentru cei streini.

Să vedem :

Se știe de toată lumea, care posedă cele mai elementare noțiuni de fizică, că cantitatea de electricitate ce dă o mașină dynamo-electrică, este mult mai considerabilă de cât cantitatea de electricitate ce dă o pilă telegrafică. Debitul la cele de întâiū generatoare, e mai mare de cât la cele de-al doilea.— Este evident dar că din acest punct de vedere mașinele oferă un avantajii, căci dacă dispun de o forță motrice mai mare, tot d'auna o să'mi fac nevoile mele zilnice mai ușor. Așa de pildă, într'un biuroū unde există 50—60 linii de alimentat, atunci mașinele dynamo-electrice care dau cantități mari de electricitate, dupe cum am spus mai sus, rămân superioare bateriilor telegrafice.—

Ceva mai mult :

Or care ar fi forma și construcțiunea pilelor, și or care ar fi îngrijirea lor, nu-ı posibil ca se scapı de o sumă de inconveniente. Așa, bune oară, imediat ce montăm elementele, încep să se murdărească. Cristalele se aridică de-alungul paharelor, și în urmă debordează pe suprafața exterioară. Vasele poroase devin impermeabile, sau se acopere de arborescențe de cupru, pe zincuri se depune un fel de coajă aderentă greu de deslipit, apoi în fundul vaselor se așează pături negricioase, se stabilește în fine contacte între elemente, firele se oxidează iute,— plus alte multe inconveniente.

Intr'un biuroū central, unde există câte 200—250 elemente, fie-care înțelege că îngrijirea devine anevoioasă. E ușor de priceput că dacă am putea ca se înlocuim forța motrice necesară la funcționarea liniilor, cu un alt motor, de pildă, cu mașini dynamo-electrice, am scăpa în cazul acesta de șirul inconvenientelor enumerate mai sus.—

Incercări pentru acest scop s'aū făcut pentru prima oară de Louis Schwendler, pe o distanță de 1350 Kilometre, între Calcuta și Agra.—

Iată câte-va detalii asupra acestei experiențe :

S'a luat o mașină dynamo-electrică Siemens, tip A. — pe care a așezat-o la o stațiune de drum de fer, anume

Howroh, depărte de biurou telegrafic din Calcuta cale de 2,8 Kilometri.—

Polul negativ al mașinei s'a pus în comunicațiune cu pământul prin mijlocul a trei plăci de cupru, a căroră rezistență totală nu se ridica mai mult de cât $1 \frac{1}{\text{ohm}}$ 67.—

Cel alt pol, era în comunicațiune cu un fir telegrafic care conducea curentul la biuroul din Calcuta, unde niște manipuloare ordinare erau ast-fel aranjate. în cât îl dirija (curentul) pe diferitele fire telegrafice succesiv unu dupe altul.*)

Aci trebuie se fac o mică digresiune:

Pentru or ce mașină simplă (dynamo-electrică) există o rezistență esterioră, peste care numai produce curent. Așa de pildă, dacă rezistența esterioră este mare, atunci mașina dynamo-electrică nu mai poate funcționa, și pentru ca să poate produce un curent, trebuie ca să se stabilească o derivație prin mijlocul unei rezistențe slabe.

Așa, să luăm cazul de față:

Mașina dynamo-electrică, aranjată în stațiunea Howroh, pentru ca să alimenteze firele din biuroul Calcuta-Agra, n-a putut ca să funcționeze din pricină că rezistența firelor întrecea limita peste care mașina dynamo-electrică putea se funcționa.— A trebuit dar ca să stabilească la Howroh un al doilea circuit de o rezistență slabă, pe care circuit s'a intercalat o lampă cu arc-serin. Așa dar, erau două circuite: unul principal și altul secundar, și pe care mașina le alimenta pe amândouă și funcționa destul de bine.—

O adoua experiență s'a făcut la 28 August pe un fir între Calcuta și Allahabad, de o lungime de 928 Kilo-metre. Rezistența liniei era de 3075 ohmi, și aceia a aparatului receptor din Allahabad de 492, adică 3567 rezistența totală. Curentul avea o forță de 36,846 am-

Notă *) Dacă cumva, voiă avea fericirea, ca acest articol se fie cetit și de colegii mei, rog să observe aci că curentul nu se distribuia de o dată pe toate liniile, ci se distribuia pe rând pe fie care fir, cea ce alcătuiește o diferență simțitoare în masa curentului.—

peri, iar din totalitatea acestui curent nu se cheltuia pentru linia telegrafică de cât 0,0145 amperi. — Și aici și în cazul de mai sus, s'a aranjat două circuite, unul principal, și altul secundar. Curentul principal s'a utilizat pentru iluminarea unor lămpi, iar curentul secundar s'a întrebuințat pentru funcționarea firului telegrafic. — Este lesne de văzut că iluminatul lămpilor, s'a putut face fără inconveniente, de oare ce din totalitatea curentului pentru funcționarea liniilor telegrafice, nu s'absorbia de cât o mică funcțiune, pe când restul tot se cheltuia pentru iluminat. — Dupe cum se poate vedea, mașina dynamo-electrică făcea două servicii, alimenta și lămpile, alimenta și liniile telegrafice. —

O altă experiență definitivă s'a făcut în 29 August. În această experiență, curentul derivat al mașinei dynamo-electrice, s'a utilizat pentru comunicațiunea telegrafică. — Cu acest curent derivat s'a telegrafiat pe 11 linii diferite, care mai înainte erau deservite de o baterie de 20 până la 195 elemente.

Esperiența a reușit pe deplin.

Or de câte ori însă s'a făcut încercări, nu s'a telegrafiat simultan pe acest 11 linii, ci numai pe fiecare în parte. —

E de regretat că D-ru Schwendler n'a încercat să lucreze și simultan pe cele 11 linii, așa cum se lucrează în biuourile noastre telegrafice. Cu toate aceste, dupe calcule făcute s'a dedus că lucrând simultan pe toate liniile, ar fi trebuit o forță numai de 0,0028 din forța totală a curentului. Această fracțiune de curent este atât de slabă, în cât n'ar putea să influențeze câtu-și de puțin asupra curentului principal, care la rândul său ar putea să alimenteze o lumină electrică. Așa dar repet: cu aceeași mașină s'a alimentat o lampă, iar curentul derivat l-a utilizat pentru liniile telegrafice. Dupe cum se poate vedea, am putea pentru un preț aproape de nimic, să ne procurăm curentul necesar pentru un biuroū central. —

Schwendler, în toate experiențele sale n'a urmărit de cât un singur lucru, adică: *Curentul derivat de la mașina dynamo-electrică să-l utilizeze pentru telegrafie, iar curentul principal să-l afecteze pentru altă destinație*, curios însă că nici o dată nu s'a gândit ca să utilizeze curentul total al mașinei pentru serviciul telegrafic. Cu toate acestea, aceea ce n'a făcut Schwendler, a făcut alți electricianii. — Așa bune-oară, în 1883 luna Ianuarie, s'a lucrat cu o mașină dynamo-electrică, la Berlin în biuro central, simultan eu pe 40 linii.

Totalul acestor linii se alcătuiă dupe cum urmează: 12 linii subterane și 2 linii aeriene deservite de aparatul Hugues, 11 linii subterane, 12 linii aeriene deservite de aparatul Mase, și trei linii cu curent constant.

În această experiență s'a mai constatat și o particularitate:

Înainte aceste linii erau deservite de 80 elemente. Constanta fie căru element era de 1 volt, era dar o diferență de 80 volți, pe când diferența de potențial la cele două borne a mașinei dynamo-electrice, nu era de cât de 40 volți. — Cu toate acestea, serviciu cu dynamu s'a efectuat foarte bine, fără variațiuni de curent, deși cele 40 de linii înfățișău diferențe mari de rezistență. —

Dar experiențele nu s'au făcut numai cu liniile cu curent de lucru, ci și cu liniile cu curent constant.

Serviciu cu curent constant s'a efectuat iarăși în condițiuni satisfăcătoare, iar curentul n'a încercat variațiuni. —

În acest cas, său se lasă pilele să stea la cea altă estrimitate a liniei, său mașina dynamo-electrică procura singură curentul necesar. —

Aci e de observat cu câtă economie exploatează Administrațiunea Germană liniile telegrafice. — Având tot d'una aparate de precisiune, nu lasă pe un circuit de linii de cât strictul necesar de elemente cu care s'ar putea lucra. — De aceea se esplică cum pentru 40 linii, se lucra numai cu 80 elemente. Eu am cunoscut Diriginți, în Administrațiunea noastră, care pentru 8—10 linii turna 100 elemente. Mulțumită însă energiei D-lui Mihail Herișescu, inspectoru nostru general, astăzi lucrurile merg cu totul alt-fel iar entuziasmul pentru consumarea zadarnică a zincului, s'a înfrânat, și se înfrânează pe fie-care zi. —

În urma acestei mici descrițiuni, reese de la sine că instalațiunea mașinelor dynamo-electrice în sistemul de telegrafie, 'și are o aplicațiune rațională, numai atunci când numărul liniilor e mare, și când se cere prin urmare o sursă de electricitate mai considerabilă. Din acest punct de vedere, pilele hydro-electrice nu pot lupta cu mașinele dinamice pe calea economică.

Încă din 1879—1880, dupe cum am spus din capul acestui articol, s'a început experiențe, și s'a dat mașinelor o construcțiune din ce în ce mai convenabilă ca se înlocuiască pilele telegrafice prin biurourile centrale, unde se cerea o cantitate de electricitate mai mare. Cu toate aceste rezultatele, în această privință, n'aũ fost tocmai excelente. Aplicațiunea dynamilor în telegrafie, presintă câte-va dificultăți, din care mai serioase sunt:

I. rezistența exterioară este așa de mare, în cât mașina nu mai poate funcționa.

II. diferitele linii dintr'un biuroũ central aũ, în cele mai multe cazuri, rezistențe foarte diferite.

III. lucru pe care trebuie să'l producă un dynam variază dupe diferitele părți ale zilei și ale nopții. — Și aceste variațiuni se produc chiar dintr'un minut în altul. —

Se cercetăm aceste obstacole :

Prima dificultate am discutat-o, și am văzut că pentru a scăpa de ea, s'a stabilit la mașini derivații ușoare. Pentru a recurge la acest mijloc ânsă, dupe cum a făcut D-ru Schwendler, trebuie neapărat ca curentul principal să fie utilizat la o altă destinație, independent de serviciul de transmisiune, și având aceeași continuitate ca și biurourile telegrafice. —

Nu e ênse numai metoda lui Schwendler de a ne debarasa de defectul semnalat, ci sunt și alte metode. Așa, de pildă, este o metodă întrebuintată de Administrațiunea Germană, pe care D-ru Rothen o găsește admirabilă. —

În Administrațiua Germană se procedează ast-fel :

Se excită electro-magneții, bună oară, ai mașinei Sie-

mens, typ. prin o altă mașină accesorie. Cu modul acesta, se obține la bornele mașinei, o diferență de potențial, chiar dacă rezistența exterioară ar fi colosal de mare.

Intrebuințând această metodă, nu ne mai îngrijește câtu-și de puțin rezistența exterioară, poate ca să fie or cât de mare.

* * *

Acum se trecem la al doilea obstacol :

De și din experiențele urmate la Berlin, rezultă că mașinele dinamice, suportă mai bine diferențele de rezistențe ale firelor, de cât pilele telegrafice, cu toate aceste, condițiunile nu erau tot d'auna normale.

Un exemplu pentru a fi înțeles :

Să ne închipuim că dynamu alimentează 10 linii, și că aceste linii erau de lungimi diferite, dupe cum urmează :

Linia	I	de	5	Kilometre
"	II	"	10	"
"	III	"	20	"
"	IV	"	100	"
"	V	"	150	"
"	VI	"	250	"
"	VII	"	300	"
"	VIII	"	350	"
"	IX	"	400	"
"	X	"	450	"

Cantitatea de electricitate, eșită din dynam, natural că nu se împărștie potrivit pe fie care linie. de oare ce o linie este mai lungă de cât alta. Cu toate aceste ênse fiind-că un dynam are o abondență destul de considerabilă de electricitate, apoi chiar pe liniile cele mai lungi se duce mai mult curent de cât e nevoie, pentru acțiunarea aparatelor,— și această împrejurare face ca să nu varieze curentul. —

Dar într'un serviciu regulat — zice Doctoru Rothen — nici o dată nu putem compta pe această supra-abondență de electricitate, și trebuie neapărat ca să avem diferențe de potențial variate. Patru forțe motrice, având respectiv 25, 50, 75, 100 volți, sunt indestulătoare ca să corespundă la cerințele unui biuro central. Pentru acest scop dar, ar trebui patru dinamuri, cu forțe motrice doosebite. Dacă aceste mașini ar avea o rezistență interioară mică, de sigur atunci că nu vom avea de semnalat nici o variațiune de curent. —

Încă o metodă:

Să ne închipuim că avem 50 fire, a căroră rezistență diferă. Cel mai bun lucru, în acest cas, ar fi se egalizăm rezistențele, adică: să facem ca toate liniile să aibă aceeași rezistență. Pentru atingerea acestui scop, trebuie să recurgem la rezistențe artificiale.

Mi permit cu această ocaziune, s'atrag atențiunea celor care doresc să se intereseze mai cu de amănuntul de articolul de față, să cerceteze un articol al meu, publicat în buletinul telegrafic din 1885, luna Noiembrie, intitulat Comunicațiuni simultanee de Gailard. În acest articol este descris felul cum se egalizează rezistențele.

Dar, după mine, lucru se poate înțelege și fără ajutorul acestor descrieri detaliate.

Am zis că am 50 linii a căroră rezistență diferă. Firul cel mai lung să aibă o rezistență de 6000 ohmi, iar rezistențele auxiliare, pentru a obține pe fie care fir această rezistență maximă să se ridice la un total de 50000 ohmi.

Lucrul util care l'am cheltui în cazul de față, n'ar putea să influințeze, aproape cu nimic asupra mașinei dynamo-electrice. Căci am arătat mai sus că din totalitatea unui curent de 36,846 amperi, pe o rezistență de 3567 ohmi, nu s-a afectat pentru transmisiunea telegrafică de cât 0,0145 amperi. Așa dar sporirea zădarnică a rezistenței cu 5000 ohmi, n-ar putea să pricinuiască lucru mare mașinei dynamo-electrice care po-

sedă o cantitate de electricitate destul de considerabilă.

Această combinațiune, deși am arătat-o în treacăt, deși făcând acest aranjament, teoria cu practica corespunde admirabil, și putem ca să obținem un curent constant; cu toate acestea are mai multe inconveniente de cât avantaje.

Din toate combinațiunile se recomandă mai mult întrebuințarea micelor mașini magneto-electrice. Aceste mașini dezvoltă o forță motrice de 45 volți, și au o rezistență interioară de 500 ohmi. Dacă vom admite, după cum am arătat mai sus, că ajunge un curent de 10 mille-amperi pentru Circuite

$$0,01 = \frac{45}{500 + X} = \frac{45}{500 + 4000}$$

de unde rezultă că rezistența exterioară pentru mașinele ordinare poate să se ridice până la 4000 ohmi.

Cu o mașină ordinară s'ar putea deservi o linie directă de 500 kilometre, la extremitatea căreia să fie un aparat de o rezistență de 500 ohmi, o linie omnibus de 3 m. m., având 5 biurouri intermediare, și o lungime totală de 50 kilometre. De sigur că pentru linii directe mai lungi, sau pentru linii omnibus care au un număr de biurouri intermediare mai mare, trebuie mașini mai puternice. Asemenea pentru linii care sunt deservite de aparatele Hugues sau Paudot. Atunci trebuie ca să avem mașini de diferite mărimi; toate însă să fie mici. Când una, sau cea alta din linii nu lucrează, cum se întâmplă de pildă cu biurourile cari au serviciu numai ziua, atunci poți ca să oprești în timpul nopții mașina corespondentă. Mașinele s'ar putea instala așa de aproape de aparate, în cât telegrafistul le-ar pune în mișcare, sau le-ar opri, fără ca să aibă nevoie pentru asta, să se scoale dupe scaun.

Ne mai rămâne de discutat, al treilea defect și terminăm.

Am zis: că lucrul pe care trebuie să-l producă un dynam, variază dupe diferitele părți ale zilei și ale nopții,—

și — aceste variațiuni se produc chiar dintr'un minut în altul.

Acesta e un defect, și un defect destul de serios. Dar, se naște întrebarea, în pilele hydro-electrice nu se produc variațiuni de curent? Funcționează pilele telegrafice cu o constanță perfectă? De sigur nu. Această dificultate se resimte în toate aplicațiunile electricității, lumină, transport de forță etc.

Pentru ca să scăpăm de inconvenientul variațiunii, nu ne rămâne de cât una din aceste două alternative: sau să întrebuițăm forța motrice și la alte lucrări independent de transmisiunea curenților, sau să întrebuițăm acumulatori cari să ne permită să oprim dynamurile în timpul nopții.

Pentru utilizarea multiplă a forței motrice, lumina electrică ne presintă mai mult folos, căci tocmai când serviciul telegrafic începe să se împuțineze (noaptea), atunci e nevoie de lumină. Așa dar, cu cât electricitatea devine disponibilă, cu atât s'ar putea întrebuița lumină pentru salele aparatelor. Cu toate acestea, momentul când această lumină ar fi mai mult alimentată, ar cădea între miezul nopții, și patru ore de dimineață, adică în acea perioadă a nopții când serviciul telegrafic e mort.

D. dr. Rothen găsește că nici această soluțiune nu-i completă.

E lucru anevoios cu desăvârșire ca să găsești un uz convenabil pentru forța motrice disponibilă, a cărei cantitate să sporească cu cât debitul electricității se împuținează. Cea mai bună combinațiune, ar fi să oprești mașinele în timpul nopții.

Pentru a uza de această combinație, e nevoie ca să încărcăm, în timpul zilei, acumulatori și să ne servim de ei în timpul nopții. Toate invențiunile însă, toate studiile făcute până acum asupra acumulatorilor arată la evidentă că nu s'a putut învinge *marele dificultăți* ce prezintă acest aparat pentru înmagazinarea electricității. Totuși e de recunoscut că și acumulatorii au procurat un curent puternic pentru lumina electrică. În întrebui-

înțarea acumulatorilor în telefonie, condițiunile ar fi cu totul alt-fel, de oare-ce acolo rezistențele exterioare sunt relativ mari. Să ne închipuim că, în timpul nopții, 5 linii fie care câte 5000 ohmi, ar fi simultaneu în activitate; rezistența exterioară ar fi atunci de 1000 ohmi și fiind că forța motrice a fie căru-i element poate fi evaluată drept 2 volți, ne-ar trebui 25 elemente secundare pentru ca să aducem în fie care linie un curent de 10 milli-amperi.

Când acumulatorii nu trebuie să procure de cât un curent slab, atunci acumulatorii se sleesc încet; diferența de potențial va rămâne în timpul întregii nopți aceași. Afară de aceasta, slaba rezistență interioară a acestor acumulatori presintă un alt folos, căci fiind foarte slabă așa că în mod practic am putea zice că-i nulă, curentul nu'și va schimba forța intercalând sau excluzând alte linii.

Încărcatul acumulatorilor se poate face în mai multe feluri. Metoda cea mai simplă e să 'i încărcăm seara când serviciul s'a micșorat mult și când motorul nu mai funcționează în toată forța lui. Cu toate acestea acumulatorii se încarcă de ziua. Or când voim ca se-i încărcăm ziua, sau noaptea, sunt instrucțiuni anume care indică felul cum trebuie să se încarce.

În ceea ce privește când e mai nemerit să-i încărcăm, ziua, sau noaptea, și care din metode-i mai de recomandat, numai practica poate ca să hotărască.

* *
*

Dupe ce am discutat și cel din urmă defect care se opune la înlocuirea pilelor hydro-electrice prin mașini dynamo-electrice în telegrafie, nu'mi mai rămâne de cât câte-va cuvinte:

Mai întâiu, acolo unde se cere o cantitate mare de electricitate, prin biurouri centrale, mașinile dynamo-electrice pot să înlocuească cu succes pilele noastre telegrafice. Așa ceva am arătat o experiență făcută în Berlin.

Din toate experiențele apoi rezultă că mașinile mici sunt mai accesibile serviciului telegrafic.

Intr'un alt articol special, voiū măi vorbi despre instalațiunile unde se poate întrebuița mașinele dynamo-electrice. Voiū continua să discut această chestiune tratată deja în măi multe numere din jurnalul telegrafic, publicat de biuroul internațional din Berna, și voiū scoate în evidență toate punctele ce ne interesează în materie de telegrafie.

Desigur aș fi foarte fericit, dacă voiū putea atrage și alți colegii din administrația noastră pe terenul acestor discuțiuni, căci numai așa am putea face un pas spre progres.

Cu această ocaziune sunt dator se fac următoarea declarațiune:

De la 1 Ianuarie 1888, făcend parte ca membru colaborator al acestei reviste, făgăduesc că în fie care lună regulat, voiū căta s'aduc câte un articol privitor la telegrafie, fie din punctul de veder, tehnic, fie administrativ sau economic. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mă voiū sili din toate puterile mele să contribuī a se face din „Revista Literară“ un organ de publicitate, care să intereseze, în parte și pe toți cei ce se ocupă de meseria de telegrafist, și se producă o mișcare în literatura noastră telegrafică. E de netăgăduīt, și am cea măi deplină convingere, că această încercare va găsi un echou în inima multora din colegi mei căci numai cu concursul domniilor lor voiū putea ajunge la un bun sfârșit.

Mulțumesc asemenea D-lui T. M. Stoenescu, precum și întregului Comitet de redacțiune al „Revistei Literare“ care au bine-voit a pune revista la dispozițiunea noastră, pentru chestiuni de telegrafie.

Constantin G. Cotescu

funcționar în administrația telegrafelor și postelor

ȚIGANCA ȘI GHIOCEII

(PANTUM)

Ghioceii es la soare
Si zăpada s'a topit.
Țigăncușe arzătoare,
Prin pădure ce-ai venit?..

Și zăpada s'a topit,
Primăvara că s'arată.—
Prin pădure ce-ai venit
De iubire îmbătată!

Primăvara că s'arată,
Paserile ciripesc.
De iubire îmbătată.
Cat pe cine să iubesc.

Paserile ciripesc,
Către soarele în pară.
Cat pe cine să iubesc ;
Făt frumos o să'mi apară.

Ctăre soarele în pară
Iarba, florile zimbesc.
Făt-frumos o să'mi apară,
Să'mi șoptiască, să'î șoptesc.

Către soarele în pară
Iarba, florile zimbesc.
Făt-frumos o să'mi apară,
Să-mi șoptească, să'î șoptesc.—

Iarba, florile zimbesc,
Soarelui în asfințire.
Să'nui șoptiască, să'î șoptesc
Taina dulce de iubire.

Soarelui în asfințire,
Imnuri dulci a înălțat.
Taina dulce de iubire,
Trupul mi l'a încleștat.

Imnuri dulci a înălțat,
Tot ce-î viață în câmpie.
Trupul mi l'a încleștat,
Făt-frumos în pară vie.

Tot ce'î viață în câmpie,
Inviind a tresărit.

Făt-frumos în pară vie
Buzele 'mi-le-a pârilit.

Inviind a tresărit
Primăvara 'nviorată.
Buzele 'mi-le-a pârilit,
Sărutarea-î înfocată.

Primăvara 'nviorată
Și-a'ntins pajiște de flori.
Sărutarea-î înfocată,
Sinu-mi umple de flori.

Și-a'ntins pajiște de flori,
Pe pământ Inalta fire.—
Sinu-mi umple de flori,
Infocata lui iubire.

Pe pământ, Ină'ta fire,
A născut culcuș d'amor.
Dragul meu, noi în neștire,
Să'mpăcăm aprinsul dor.

A născut culcuș d'amor,
Iarba care încolțește.
Să 'mpăcăm aprinsul dor,
Ce în sânge mă muncește.

Iarba care încolțește,
Viața noastră ne-a vestit.
Ce în sânge mă muncește,
E un foc nemistuit.

Viața noastră ne-a vestit,
Păsările 'n pribegire.
E un foc nemistuit
A țigăncilor iubire.

Păsările 'n pribegire,
La căminul lor revin. -
A țigăncilor iubire,
E beția cea de vin.

La căminul lor revin
Rîndunele și cucoare.
Flăcăiaș pe sinu'mi vin :
Ghioceii es la soare !

MIRCEA C. DIMITRIADI.

FARA COPII

— NUVELA —

Era căsătorită de mult timp și n'avea încă nici un copil. Aceasta era o nenorocire de care n'o putea s'o mângâie nimic pe lume. De multe ori plângea întocmai ca o mumă căreia i-au murit toți copiii. „Ah! ce fericită ar fi dac'ar avea cel puțin un băiat și-o fată! Toate preocupările ei, ziua și noaptea, ar fi pentru dênșii. I-ar peptăna, i-ar înbrăca în hăinuțele cele mai frumoase, de catifea și de mătase, i-ar plimba pretutindenī. Ar eși pe uliță ținându'i de mână și i-ar crește inima vèzându'i sārind și rîzēnd. Le-ar sāruta toată ziua obrăjorii roșii și bucălați, le-ar face pèrul inele, le-ar spune cele mai frumoase povești și i-ar mângâia cum n'a mai mângâiat altă mamă pe copiii sēi. Ar fi avuția ei cea adevărată, operele ei de artă, frumusețea ei de femee, trecută altor ființe scumpe. Și-ar vedea ochii ei în ochii lor, graiul ei în graiul lor. Toată lumea ar crede-o fericită, toți ar vedea cum a fost ea când era mică, când era fată mare; glasuri îngerești i-ar zice: mamă! E oare în lumea asta vr'un cuvēnt mai dulce ca cuvēntul mamă? Nu e! El e pronunțat de tot sufletul!“

Ast-fel de idei îi preocupaū mintea în tot d'auna. Când vedea trecēnd pe dinaintea caselor ei, mume sau bone cu copii de mână, i se scurgeau ochii dupe ei și 'i privea până ce 'i pierdea din vedere. Fericea pe servitorii sēi și ai rudelor sale, care aveaū sumedenie de copii. Când se ducea în vizită unde-va și găsea acolo vr'un copil, îl lua în brațe, îl sëruta într'una, îi potri-

vea p rul,   așeza h inutele. La plecare   făgăduia bomboane, jucării, cadre; îl cerea de la mumă-sa să i îl dea pentru o zi, spre a îl avea în casă, spre a îl duce la teatru, la șosea. C nd copilul intra în casă la d nsa, ea se repezea de departe cu brațele întinse,— ntocmai ca o mumă al căreia copil se întoarce de la o plimbare —  l ridica în sus, îl s ruta, îl așeza pe canapea și îl imbulzea cu întrebări : „Mititelule, drăguțule,  ngerașule, puiule, mielule, puișorule. Ah! nu știi cum să    i mai zic!    i place  ie aici? Ai? Micuțule! Spune, ce să    i dau eu  ie ca să    i placă? Spune, dragă! Vrei bomboane? Vrei o păpușică? Un c lușel? A, da, un c lușel... Un c lușel v n t, cu pete negre, cu șea, cu căpăstru...”

Răsturna casa cu susu în jos ca să facă plăcere copilului.  nv rtea cu cheea muzica de masă și-o făcea să bizie ca o muscă  ntrata în sticlă; aducea în casă c teii din curte; tachina papagalul; strica coale de h rtie ca să facă porumbiel, corăbii, c șci de jandarmi, iepuri și altele; punea doui cocoși să se bată; se  mbrobodea cu un cearșaf sau cu alt-ceva și făcea pe gogorița. Dacă copilașul r dea, îl s ruta în gură: niște sărutări lungi d’ i fi crezut că vrea să   lipească pentru tot d’auna gurița lui d’a ei; ca și c nd ar fi supt sucule unei rodii frumoase. Se  nt mpla une-or  ca micuțul să   zică: mamă. Atunci  ncepe  să   curgă lacrimile șiroaie, și sta să îl  n bușeasc  pe copil în desmerd ri.   zicea: „Mamă!... da, mamă! Nu sunt mamă, drăguțule, nu sunt mamă... Ah! nu sunt mamă... Aș fi mamă bună, nu e aș ? Spune, nu e aș ? Ah! ce mamă bună aș fi! Aș fi mamă frumoasă, nu e aș ?... Nu; sunt nenorocită, sunt cea mai nenorocită femeie din lume. Omu nu trebuie să se vaite în lumea asta nici de sărăcie, nici de boale; trebuie să se vaite numai c nd

n'are copii. Pomu care nu face roade, la ce e bun?... Ah! cad pereții casei pe mine de urât și de durere... Da, draguță, bine faci de 'mi zici mamă. Imi mai răcorești inima, imi faci o iluzie scurtă... Bine faci, zi'mi: mamă, mamă, mamă!.. Zi'mi mereu: mamă! Ah! simț o ferăcure nespus de mare... Par'că beaŭ ceva nespus de dulce, nespus de desmerdător... Tot e bine să auzi această vorbă chiar de la copilul altuia...“

Nenorocirei d'a nu avea copii se adause alta și mai mare: Bărbatul ei, pe care 'l iubea atât de mult. muri, dupe o zăcere de câte-va luni. In cele din urmă zile ale sale, el o povățui să 'și îndeplinească dorința, ce arătase în nenumărate rënduri față cu el, d'a crește un copil strein. Pentru aceasta îi și recomandă copilul unei femei sërmane, cunoscută bună a lui, și stărui din toate puterile ca pe acest copil să 'l ea.

După moartea bărbatului, prima grije a soției fu d'a se duce să ia copilul la dënса.

Mare fu însă mirarea ei când în trăsurile feței băețășului recunoscu trăsurile soțului ei. Ii semăna aidoma. O femeie bătrînă, de prin vecinătate, observă zîmbind: „E deștept copilul... firește dacă e din florî!...“ Ea nu 'i rës-punse nimic. In capu'i însă se făcu o lumină: Bărbată-sëu n'o iubise numai pe dënса, după cum era încredințată!... Il apropie pe copil de ea și 'l privi cu o privire stranie. Par'că vedea pe bărbată-sëu rușinat și cu ochii în jos naintea ei. Sărută copilul, îi dete câți-va bănuți de argint și se depărtă încet, zăpăcită, tristă, privind mereu înapoi la copilaș care nu pricepea nimic.

Dumitru Teleor.

SA POT SA'TI SCRIU

Să pot să'ți scriu 'ți-aș spune
Omoritorul foc
Al dragostei nebune
Ce nu mai are loc
In sînu-mî ce-o coprinde :
Dar nu pot ca să'ți scriu !
De focul ei cel viu
Scrisoarea s'ar aprinde
Și-ar face-o scrum pe loc,
In cât abia-mî scap mâna
Și acum ca tot d'auna,
Să'ți scriu nu am noroc.

In față-ți de m'aduce
Norocul une ori,
Incep ca să m'apuce
Multime de fiori;
Atuncea simț pe față
Arsuri de foc și ghiață ;
Privirea-mî arzătoare
Cu dor, ca în spre raiu
Cătând, pe ochi-ți moare
Cum moarte am și'n grai
Și nu pot să'ți vorbesc
Să știu cât te iubesc ;
Iar mintea-mî se tot duce
In lumi de scumpe vise
Și'n inimă 'mî-aduce
Dorințe nedescrise.

Pe față-mi simț atunci
 Cel mai fantastic joc
 De ceară și de foc
 Și'n pieptu-mi groaznică muncă;
 Iar buzele 'ncețate
 Din roșii se 'nnălbesc
 Subtâmples ce zvăcnesc,
 Când inima-mi se sbate
 În pieptul meu cu foc;
 Căci te dorește 'n tr'una,
 Dar ca în tot d'auna
 Să'ți spui nu am noroc.

Al. Slăniceanu.

AȘA'Î TIMPUL

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ca s'ajută, azi, pe săraci,
 Trebuiește bal să faci..
 Ast-fel e modernul stil:
 Să joci polcă și quadril;
 Trebuiește ca să scoți
 Câte-un leu doi, de la toți,
 Să faci bal, s'ajungi la scop,
 Să tragi sârba vals, galop.
 Căci într'alt-fel dacă vrei
 Pe la cei avuți să cei
 Ca s'ajute pe săraci,
 Nu'ți dă, dacă bal nu faci.
 Așa'î timpul imbecil:
 Să faci bal, să joci quadril
 Cei avuți, cui n'au, nu vor
 Să dea alt-fel ajutor.

Al. Slăniceanu.

ANULUI CE VINE

---

*Ca și anul ce se duse
De-ai fi anule ce vii,
Du-te în adânci pustii!
Căci el mie nu 'mă aduse
De cât aspre vijelii.*

BCU-Cluj / Central University Library Cluj
Pe răboju-ți pentru mine

*De-ai voi ca să mă scrii:
Fericiri și veselii...
Stai... căci nu mă cred în bine
Dupe — atâtea nebunii.*

*An ce vii, nici o 'ndurare!
S'ăi dus visele-mi zglobii.
Vino vesel la copii:
Eu, privesc cu nepăsare
L'ale tale 'mpărăfii.*

Smara.

RACHITA ȘI TRESTIA

O răchită vestejită
Sta fudulă pe un mal,
Privind trestia 'nverzită
Cum o bate orî ce val.

Și 'n părerea Ei cea seacă,
Un minut nu se 'ndoea
Cum că trestia se pleacă
Cu iubire către Ea.

Căci fiind înconjurată
Tot de broaște ce-i spuneau
Cât de mult e adorată,
Când în cor orăcăiau,

Ea uimită de plăcere
Mulțumiri le adresa
Și zicea că e părere
Trestia când șuera.

Dar o ! ne statornicie !
Câte vise dulci nu trec :
Când sosește o vijelie
Câți în baltă vai se 'nnec.

Intr'o zi se 'ntoarse vîntul,
Nu știu de unde bătea,
Însă știu că tot pămîntul
De răchită-acum rîdea.

Rîdea că se sfărămase
De pe mal alunecând
Și că toți îi ajutase
Ca să căză mai curând.

Deci nu credeți în minciună
Intr'un grai lingușitor :
Când sfișitul vostru sună
Sună trist, îngrozitor.

Și de semenî te gîndește
Și la roadă și la preț,
Căci tot lucrul se plătește
Cu iubire sau dispreț.

Astă lege-i ne schimbată ;
Cată dar să te supui,
De nu vrei s'ajungi odată
Să fii prada vîntului.

G. Boteanu.

MIRON COSTIN

SCHIȚĂ

asupra

TIMPULUI, VIETII ȘI SCRIERILOR SALE

I

Nu voiŭ cerca să discut dacă, în mersul progresiv al națiunilor, indivizii au rolul preponderent sau societatea, masele. În privința aceasta, aksiomele de un sens sŭnt adevărate și în sensul contrar. Nu se poate tăgădui însă că un schimb există între acești doi factori: individ și societate, că indivizii ce au avut și susținut ideii nepotrivite cu o epocă anume, n'au ajuns la nici un rezultat; că pentru a înțelege pe individ trebuie să cunoaștem societatea și pentru a înțelege societatea trebuie să cunoaștem indivizii.

Dacă este adevărat că literatura e reflexul, este oglinda societății, atunci va fi necesar în studiul literar ce ne propunem a face, să studiam starea societății în care a trăit și a scris Miron Costin. Vom cerceta starea politică, socială, economică a Românilor în cursul secolului XVII.

SITUAȚIA ECSTERNĂ A PRINCIPATELOR

Dacă veacul XVII se începuse, pentru Români, prin moartea unuia din marii cuceritori ai timpurilor trecute și a celui mai viteaz domn român, în tot cursul lui nici o pagină de strălucire mare politică nu au principatele.

Put rea Turcilor este colosală și Europa întreagă tre-

mură de numele lor. Polonii caută să 'și-manifeste și ei vieța și vin adesea la dispute cu Turcii. Austria, sau, mai bine, Ungaria dă și ea de furcă Porții, silind'o a trimite din când în când pași or viziri să isbiască pe aceia cari nu voiau a li se supune și, ajungând la zidurile Vieni, să facă pe toate statele occidentale a se îngriji de soarta lor.

Micile principate românești de la Dunăre, conduse de domni slabi, duc târiș-grăpiș o viață subtpământeană, considerate de toate popoarele mai depărtate ca părți ale Turciei și silindu-se a se strecura prin mijlocul nevoilor de tot felul ce veniau asupra-le. Pe de o parte Turcii, ce ereau un fel de stăpâni; pe de alta Polonezii, ce se amestecau or de câte ori găsiau prilej în treburile țerii; toți creează țerilor o situațiune din cele mai grele. Ea alcătuește un secol de toropială, ce se va sfirși prin venirea domnii Fanarioților, în timpul căreia vom fi niște adevărate vaci de muls pentru pungile mai marilor din Stambul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DOMNUL, BOIERII

Amestecarea vecinilor mai puternici în treburile interne a fost o boală de care au suferit toate statele mici.

Ajunse în stare de agonie, principatele căutaă să se agațe de umbre, căci umbre erau Polonia și Austria, când adevăratul stăpân era Poarta. Curentul polon, ungar, pe jumătatea secolului și cel moscovit agită neîncetat liniștea locuitorilor.

Domnul, în cele mai multe cazuri, se face din boieri prin voia Porții, la care trebuia să aibă o protecțiune foarte mare. Rar vedem pe câte unul luând tronul cu ajutor polon, mai târziu cu ajutor rus și ei au domnii scurte de tot.

Intriga joacă în vremea aceasta un rol cât se poate de mare. Indată ce un boier ajungea domn, începea pările, intrigile pe fa pași, pe la vizir. Nu apuca să treacă vizirul or sultanul prin țeri la vre-o expediție, că în-

dată se ivia la conacul lor câte o ceată din aristocrația țerii, cari așteptau plângeri formale în potruva domnului: că 'i-jefuiește, că 'i-prigonește, că 'i-omoară; spuneau câte erau și câte nu erau. Se înțelege că de odată cu aceasta aveau grijă părășii a indulci pe diferiții slujbași de la cancelaria vizirului, pe oamienii de încredere ai lui și de odată domnul se trezia mazilit. Intreba apoi Turcul: pe cine vor boierii să aleagă și boierii alegeau pe cel însemnat de dânsul. Certele și luptele pentru domnie formează una din trăsurile caracteristice ale acestei epoci.

Domnul se înconjura de câți-va partizani ai săi, pe cari îi umplea de favori, cari exploatau situația și orice glas s'ar fi ridicat să protesteze, să arate domnului că rău face, că rău e sfătuit, era năbușit de persecuție dacă nu și de execuțiune grabnică.

Dobândind tronul prin mila Turcilor, domniile erau foarte umiliți față cu ei. Lipsa celei mai mici urme de independență a caracterului, lingușirea, slugărnicia: iată virtuțile domnilor din acea vreme. Când a trecut sultanul prin Moldova, ca să se ducă la războiul în contra Cămenii, domnia aici Duca-Vodă. „Purces'au împărăția, zice un cronicar, și au venit în sus pe lângă Prut cu oști și cu armată și sosind la Țuțora au făcut oturac. De la Țuțora au venit împăratul cu curtea sa în plimbare până în Iași, pe lângă mănăstirea lui Nicoriță, pogorându-se în valea Căcainei și s'au suit prin târgul boilor și au eșit în câmp și au descălecat subț saivan, de la deal de târgul boilor. *Duca-Vodă cu boierii pe jos cât putea mai tare mergea și câte-va bucăți de atlas întinzând pre ambe părți de drum, pe unde trecea împăratul.*“ (1) Par'că era intrarea lui Isus în Ierusalim, când îi asvêrliau ucenicii vestmintele pe cale. Din nenorocire, se pare că umilința stăpânilor noștri față de strein ne-a rămas moștenire în neam. N'ar trebui să uităm vorbele lui Bolintineanu:

(1) Cronica atribuită lui Nicolae Muste în Tom. III al Letopisișilor domnului Cogălniceanu. Ed. II pag. 7 — 8.

De streinî să fugă țara cât va fi :

Prin streinî muri-va când ea va muri.

Caracteristic este iar răspunsul lui Gavril Maghilă boerilor ce 'i-oferiau tronul : „Boieri, *fără voia Sultanului nu mă pot face domn. E grădina lui* și cine intră în „ea, fără voie, moare de foame. Voi știți că *în casă streină nu poți intra fără voie. Dacă va vrea, voiți veni ; dacă nu, nu.*”

După cum se vede din înfățișarea epocii, singura deosebire între ea și cea fanariotică este că pe când intrigile din una se petreceau în țară, intrigile din cealaltă se petreceau la Țarigrad și pe când fanarioții erau străini, nenorociții dinainte erau, spre rușinea neamului, Români.

STAREA ȚĂRANULUI

Țăranul duce toate sa cinile acestei vițioase organizări. Domnul, trebuind să plătiască cele ce i se cereau de către Poartă și să 'și satisfacă interesele sale personale, silia pe boieri să dea cât cerea el. Ast-fel că norma domnului față cu boierii era : da-ți-mi ce vreau, și *dacă iați una, voi să luați zece.*

Se înțelege că acest sfat nu rămânea fără îndeplinire din partea boierilor.

Știau însă și țărani să potriviască pe domn. Așa în 1617 Lupu Mehedinteanu se răscoală asupra lui Alecsandru Iliăș. Acesta caută să îndemne pe ostași la luptă, făgăduindu-le plăți grase și daruri ; dar ei îi zic : „Toți suntem la ordinele tale, dar ți-ai călcat jurământul. Plata ne-ai oprit'o de am vândut armele în târg ca să dăm de mâncare copiilor. Se cadea să ne prevestești de mult că acum nu ne putem duce fără arme, să ne omoare ca pe miei. Fugî, scapă te, vom ruga pe D-zeu să te ție cu bine și dacă o vrea el să te aducă înapoi, o să ne închinăm iar ție.”

Și aveau dreptate țărani să se poarte ast-fel. Biru-

rile, în prima jumătate a secolului sunt în număr de 29 : berbecele, porcii, mertic de catane, împrumutare, maș pentru pește, etc. etc. Sistemul de percepere era cel mai vițios care poate exista : al arendării. Cei ce le lua în arendă, și cari purtau numele d. *ciocoș*, făceau toate schingiuirile putincioase ca să scoată din spinarea plătitorilor cât mai mult. Fie-care arendaș care închieia contractul pe un anume timp cu autoritatea de la centru, se însărcina ca într'un termen fics să scoată dintr'un județ o sumă hotărîtă. El însărcina alți doi trei birari, cari, la rândul lor, aveau agenți foarte numeroși. Ast-fel se făcea o întinsă ierarhie de ciocoș cari storceau ; în fruntea ei se afla domnul și la temelie se afla *talpa casii* : țeranul.

Desnădăjduiți de o asemenea viață, sătenii fugiau de umpleau văile Ardealului. Și satele ce se desființau se îmulți ũ pe fie-care zi și pământurile pustiite deveniau domnești și se dăruiau boierilor său, rareori se dăruiau câte unui sat ce fusese risipit și se întocmia din nou.

Cauza cea mai însemnată a acestor pribegiri este că satele boierești și mănăstirești se scutiau de dări.

Aici o mică digresiune.

În secolii trecuți satele erau de șase feluri :

1) *sate moștenestî*, cari erau ale moștenitorilor liberi de orice obligațiune, la început, însă pe urmă au început se dea și ei ;

2) *sate domnești*, cari formau un fel de domen al coroanii ;

3) *sate boierești*, cari se aflau sub un boier ;

4) *sate mănăstirești* ce țineau de mănăstiri, formând posesiunea clericală ;

5) *sate orășenestî*, cari se cunosc foarte puțin, dar cari aveau organizație independentă ; (1)

6) *Sloboziile* erau sate formate din locuitorii ce se scutiau de dări pe un timp anume său, mai târziu, plăteau haraciul și împrumutul.

(1) Despre acest fel de sate d. Gr. Tocilescu, în importantele d-sale conferințe de la Ateneu din anii trecuți a dat oare-care detalii despre acestea, însă nu sunt destule documente lămuritoare.

Se înțelege dar că satele libere, moștenești, aveau să ducă atâtea angarale și de aceea ele se tot vindeau. Se vedea o sumă ce se vând boierilor pentru un preț anume, numai să fie scăpate de dări. Cu ocazia vânzărilor se făceau procese din pricina cumpărătorilor răi de plată și mai mult din aste procese cunoaștem detaliile importante asupra nenorocitei stări a satelor.

Se vede din documente câte asupriri făceau boierii bieților țărani și câte-odată domnii dădeau dreptate celor batjocoriți.

Așa este unul de la Mateiu Basarab pentru locuitorii satului Craiovița din județul Dolj prin care ei „să fie slobozi de rumănie din partea Diicului Spătarul,” căci acesta îi asuprise.

Același lucru se constată din cronică.

Brâncoveanu, venind odată la Tirgoviște, „a trimis un paharnic al doilea, anume Ghinea, de a aduce cu o cărbă foarte mare, pe Constantin clucerul Știrbei și 'l-a închis, nu fără pricină, că trimitându-l Domnul de câte-va ori peste Olt cu seama haraciului, când era la curtea boierii și fiind el cam lung la unghii din felul Știrbeștilor, a luat de la țară câte-ceva și despre domnie a ascuns. Deci Domnul mergând către Cerneți, în vâța aceasta la toate conacele, de venia la divan la Domnul oameni de se jăluia de lucrările acelea, arătând și scrisorile acestui clucer Constantin, Domnul căuta la castișele visteriei și nu găsea scrise multe sate, mulți oameni de la cari luase bani. Domnul a poruncit caimacimilor să cheme pe clucerul Știrbei și să 'i-zică să dea banii. Și 'l-a chemat caimacimi și 'l-a zis. El zise că nu va da nici un ban, neștiind iscăliturile lui că sunt strânse în mâna Domnului. Caimacimii au scris Domnului. Domnul a venit la Tirgoviște și de acolo a trimis de 'l-a adus și a strâns divan de boieri. Și a zis Domnul: — „Clucere, când te-am trimis în țară cu „slujbe, dreptate am poruncit să faci, a nedreptate și „jafuri?” — „Ba, dreptate ai poruncit măria-ta să fac.” — „Dar astea ce sunt?” și scoase hărtoarele cu iscălitura

lui și le citi, arătându-le Clucerului, care, dacă aș văzut, aș rămas înghețat. Domnul începu a-l-mustra și zise: „Ia-l căpitane de Dorobanți și 'l-du la visterie și „să cauți un car să 'l-pui și să 'l-duc la Mehedinți prin „satele care le-aș jăfuit să le dea banii ce aș luat și „apoi să 'l-aduci și să 'l-pui și în feare.“ Jupâneasa lui, fiind rudă cu Domnul, mergea la jupâneasa Stanca, mama Domnului și plângea rugându-se. 'L-aș ertat de aceea plimbare prin țară cu ocară și aș poruncit să dea banii, ce 'i-aș luat, îndoiti. Și 'l-aș ținut vre-o două săptămâni închis și 'l-aș slobozit.“ (1)

Aceasta e un exemplu, printre multe altele. Nu însă toți domni se purtau așa și cei mai mulți lăsaș abuzurile să se petreacă în liniște pentru că luaș și ei câte ceva. De aceea se tot vindeau satele.

În privința vânzării, erau șase categorii de sate:

- 1) Sate, cari se vënd singure din cauza nevoilor;
- 2) Sate ce sunt vëndute de birari, neplătindu-și dăjdiile;
- 3) Sate cari erau deja vëndute și se vindeau a doua oară;
- 4) Sate vecinești, vëndute de proprietarii lor altora;
- 5) Moșneni ce se vënd separat cu moștelnița lor;
- 6) Moșneni ce sunt vënduți din cauze judiciare mai ales.

Această stare de lucruri a trebuit de sigur să provoace reacțiunea și vedem o mulțime de încercări pentru liberare. Liberarea aceasta de iobăgie se făcea în patru chipuri.

1) *Liberarea prin jndecată*. Iobagii saș români trăgeau în judecată pe boierii ca să devie liberi și motivele erau că aș fost siliți să se vëndă, că n'aș primit bani, că n'aș fost nici-odată cumperați, ci luați așa cu japca. În adevăr, găsim în hrisoave că un boier vrea să cumpere cutare sat, săteni nu vreaș; îi vâra prin închisori și le arunca banii pe fereastră ca să nu poată zice că n'aș primit.

1 Din „Istoria țării românești de la anul 1689 încoace, continuată de un anonim.“ publicată în *Magazin istoric*. Tom. 5. Pag. 143-147.

2) *Liberarea prin răscumpărare.* Aceasta se făcea când proprietarul se învoia în schimbul unei sume de bani și această învoială se făcea cunoscută domnului.

3) *Liberarea prin generozitatea proprietarilor.* Acest soi de liberare se făcea când proprietari miloși se înduioșau de suferințele sătenilor și îi liberau pentru nimic. E curios că nu se găsește nici un egumen care să fi făcut așa ceva.

4) *Liberarea prin schimbarea stării civile.* Când vre-un român se făcea popă, devenia liber, dar trebuia să lase om în loc.

Aceasta e starea populațiunii rurale.

(Va urma).

G. Adamescu.

CIOCOII VECHI SI NOUI

SAU

CE NAȘTE DIN PISICĂ ȘOARECÎ MÂNÂNCĂ

ROMANȚ ORIGINAL

DE

NICOLAE M. PHILIMON

— O —

DEDICAȚIE

Domnilor ciocoî!

Este mult timp de când umblu cu această nuvelă, zioa și noaptea, intocmai ca Diogen, căutând o clasă de oameni ca să le-o dedic. Am voit să fac această onoare boierilor; dar dupe o gândire serioasă, 'mî-am schimbat hotărîrea; căci de și într'această clasă s'aũ strecurat mulți venetici corupți și cu toate lovirile și tentațiuniunile străinilor la care servă de țintă de un secol și jumătate, tot se găsesc printre dênșii bărbați cu simțiminte nobile și cu inimă de adevărați Români, cari aũ făcut, fac și sunt convins că vor face mult bine patriei lor.

De la boieri, am alergat la neguțători. Am revizuit toate stabilimentele de comerciũ, de la magaziiile cele mari și luxoase până la maghernițele cele umilite ale precupeților. Am vèzut zarafi fără capital, fanfaroni și malonești, cari sãrãcesc lumea

prin dobânzile lor cele nemăsurate, lipscani și bogasieri cari împodobesc magazinele cu marfă putredă și cu oglinzi mincinoase, și dându-și ton de mari capitaliști, ruinează societatea prin falimente frauduloase, ce se efectuează foarte lesne în țara noastră; băcani cari vînd rapită în loc de unt-de-lemn, orez înduoit cu petricele ca să tragă mai greu la cântar și cafea amestecată cu orz și fasole. Am văzut cărciumari mesteacănd vinul cu apă și vînzînd cu ocale cu două funduri, măcelari și precupeți, vînzînd cu cântare strâmbe, și m'am mîhnit, căci răul este foarte mare, dar n'am găsit în acești amăgitori de cât niște hoți sau ciocoiși ordinari, eșiți din școala voastră fără diplomă de specialitate !... Am alergat prin sate și cătune, am vorbit cu țărani bătrîni și tineri; ce e drept, sunt plini și ei sîrmanii de mărșavii pînă între urechi, dar n'am găsit nici între dînșii pe oamenii ce căutam. Am intrat în locașul lui Dumnezeu, am observat cu conștiință clerul înalt și pe cel proletar. Dar vai! ce desamăgire !... Acolo unde credeam că voi găsi toiagul și traista, sacrul symbol al umilinței și pietății creștine, am găsit ignoranța intronată, invidia, mîndria, lăcomia și alte păcate mortale, pe cari ne oprim a le descrie, căci legea de presă, fără îndoială, ne-ar condamna la zece ani de ocnă.

Obosit de atâtea cercetări zadarnice, hotărâsem să'mi ard manuscriptul; dar tocmai cînd m'e pregăteam să dau flacărilor rodul ostenelelor mele de șease luni, m'am gîndit la voi prea iubiții mei Ciocoi ai condeifului, de toate clasele și partidele, și am zis ca strămoșul nostru Pilat : *Ecce homo*, sau «Iată oamenii mei!»

Voë dar, străluciți luceaferi ai viciilor, cari ați mîncat starea stăpînilor voștri, și v'ați ridicat pe ruinele acelor ce nu v'ați lăsat să muriți în mizeria; voë, cari sunteți putrejunea și mucegaiul ce sapă din temelii și răstoarnă împărățiile și domniile; voë, cari ați furat cu sfațul din funcțiunile cele mici și cu miile de galbeni din cele mari, iar acum, cînd v'ați cumpărat moșii și palate, stropiți cu noroiu pe făcătorii voștri de bine; voë și numai voë, dedic această slabă și neînsemnată scriere. Citiți-o cu băgare de seamă, Domnii mei,

și ori câte hoții îmi vor fi scăpat din vedere, însemnațiile pe un catastich și mi le trimeteți ca să le adaog la a doua edițiune.

PROLOG

Nimic nu este mai periculos pentru un Stat ce voește a se reorganiza, de cât a da frânele guvernului în mânele parvenților, meniți din concepțiune a fi slugi și educați într'un mod cum să poată scoate lapte din piatră cu ori-ce preț!...

Platon a zis: cu două mii ani înainte de a lua noi pana în mână ca să descriem pe Ciocoi, că un om, ca să poată deveni cetățean onest, mai ântêiu de toate cată să fie născut în frica lui Dumnezeu, și din copilărie până la naturitate, să trăiască înconjurat de oameni virtuoși și drepți.

Ciocoiul este tot d'auna și în ori ce țară, un om venal, ipocrit, laș, orgolios, lacom, brutal până la barbaria și dotat de o ambițiune nemărginită, care eclată ca o bombă pe dată ce și a ajuns ținta aspirațiilor sale.

Pepiniera în care cresc acești inemici ai onoarei și ai tuturilor virtuților cetățenești, este mai tot-d'auna casa bogatului și mai cu seamă a bogatului parvenit. Aci vine ciocoiul umilit și cere a servi pe boierul pentru o bucată de pâine, o cameră de dormit și un vestmânt ca să se apere de asprimea frigului.

În anii d'ântêiu aceste valpi cu două picioare care întrec în ipocrizie și vicleșug pe cele cu patru picioare din faburile lui Esop și Lafontaine, petrec împreună cu servitorii cei îmbetrâniți în păcate de tot felul, îi studiază cu cea mai mare atențiune în cât la două-zeci de ani, ei știu foarte bine cum să fure cloșca după ouă fără să chîrîie: cu alte cuvinte știu cât să fure de la aprovizionarea din toate zilele, cât de la aprovizionările cele mari, cât de la arendarea moșiilor și alte mai multe transacțiuni ale casei boierești în care se aflu servind.

Știm cu toții că între slugile de la casele bogaților, ca în toate meseriile sociale, există o ierarhie oare-care. Ciocoiul dar, își începe une-ori cariera de la postul de rindaș, iar alte-

ori de la lacheu ce se pune în coada trăsorei boierului; devine cu încetul sofragiū, apoi vâtaf de curte, iar mai pe urmă se face și el boier: și cu toate că unii alții îi zic în derisiune *boier făcut*, copii lui însă devin boieri și fiu de boieri.

În timpul pe cât ciocoiul umblă după trăsura boierului, el află toate slăbiciunile stăpânului său și 'i ajută cât poate ca să și le împlinească în paguba lui și în folosul său. Se întâmplă însă de multe ori ca stăpânul ciocoiului să aibă și virtuți, dar ceste lucruri pătrate nu pot să intre în capul și 'n inima cea triumghiulară și îngustă a ciocoiului, plecat pe drumul de a deveni om mare cu ori ce preț.

Ca sofragiū se obicinuește atât de mult cu mâncările delicate în cât nu mai poate să trăiască fără friptură de fasan, brinză de Parma, salam de Verona, conserve de Francia, și vinuri din cele mai celebre dealuri ale Europei. Ast-fel dar, când ciocoiul ajunge la gradul de vâtaf, este corupt moralicește și fisicește până la măduva oaselor.

Înălțat la acest din urmă și mai suprem grad al slugăriei, ciocoiul devine prevězător ca un president de cabinet... din Europa. Ideia ce îl preocupă ziua și în noaptea este de a afla metoda prin care să și facă stare. Diferite planuri i se prezintă în imaginațiune, unul mai întunecos de cât cel-l-alt; le studiasă pe toate și găsindu-le realizabile, le pune în lucrare fără mustrare de conștiință.

S'a zis de mai mulți filosofi și cărturari, că conștiința este cel mai aspru judecator al criminalului. O fi, nu tăgăduesc; dar vâtaful de curte cunoaște mijlocul de a face din acest aspru judecator, un consilier în tocmăi dupe cum îi trebuie lui.

El zice în sine: tot omul este creat de Dumnezeu, cu dreptul de a se hrăni pe pământ; de ce dar unii oameni au mai mult de cât le trebuie, când alții nu au nici chiar mijloacele necesari spre a se susține? De ce unii sunt puternici și alții nebăgați în seamă? De ce unii stăpânesc pământuri întinse, iar alții nu au nici chiar pământul necesariū spre a se înmormânta? Aceasta este o stare de lucruri anormală, — zice înțeleptul vâtaf de curte — și cată să o combat din toate puterile, adaogă el.

Ast-fel dar omul nostru, mergând din raționament în rațio-

nament și din deducție în deducție devine comunist, fără știerea lui, și începe a pune în lucrare această doctrină atât de frumoasă și egalitară în aparență cât este de hidoasă în fond.

Nu trecu mult și ingeniosul vătaf de curte se pune cu ardore a nive'a starea societății dupe un metod mult mai practic de cît al adevăraților comuniști. Incercarea reușește de minune; starea comunistului nostru se îmbunătățește cu aceeași repeziciune cu care se ruinează a stăpînului său. Își cumpără moșioare, vitișoare și alte diminutive de acestea, cari fac viața lesne și plină de plăceri.

Dupe ce a ruinat de ajuns pe nenorocitul boier care nu l'a lăsat să piară de foame pe drumuri, și dupe ce și-a luat rangul de *Pitar*, la care nu este vătaf să nu aspire, omul nostru caută un pretext și părăsește casa stăpînului său tocmai atunci când acesta simte cea mai mare nevoie de dînsul.

Este cunoscut că omul îmbogățit prin furtișag, nu se satură nici odată de avere, ori cît de bogat ar deveni, ci din contră caută noi mijloace de a și mări bogățiile. Căsătoria dar devine pentru dînsul o nouă mină de exploatat. Se propune ca ginere pe la toate fetele bogate; trâmite samsarii de căsătoria în toată țara și nu se însoară de cît numai atunci când găsește o zestre dupe placul lui, fără să se turbure cît de puțin dacă femeia cu care și leagă soarta este jună, frumoasă și crescută bine, sau slută și depravată.

Omul ce se însoară numai pentru ca să și mărească starea, nici o dată nu ia soție bună. Ciocoiul o știe și aceasta, dar îi pasă foarte puțin, căci el nu are altă țintă de cît realizarea planurilor sale celor ambițioase. N'apucă să treacă luna de miere și casa ciocoiului devine o cafenea în care se adună toată lepra societății. Soția sa devine o mesalină; copiii se nasc Dumnezeu mai știe cum; cresc împreună cu slugile, și tocmai când jung la gradul cel mai înalt al corupțiunii, îi trimite în Franția ca să învețe carte.

Nenorociiții copii, lipsiți de educațiunea morală și neîntăriți prin virtuți și exemple de onoare, învățate din cauza părinților, cum ajung la porțile Parisului, cad în mâinile femeilor și junilor celor stricați, cari îi depravează și mai rău; iar când se întore în patriă, în loc să aducă cu dînsul luminele Europei

civilisate, nu aduc de cât viciul și depravarea sa și dacă vre unul dintr'ânsii reușește a învăța câte ce-va, această cultură intelectuală, ne fiind susținută de o educațiune morală, produce mai mult rău de cât bine nenorocitei țări ce hrănește în sinu'i asemenea vipeve.

Ciociul său puiul de ciocoi, ajuns om de stat, se deosibește de omul onest prin mai multe fapte, iar mai cu seamă prin purtarea sa. El nu se pronunță definitiv pentru nici o doctrină politică, nu se face adept credincios al nici unui partid, nu doară că are spiritul drept și nepărtinitor, ci ca să poată exploata de odată toate doctrinele și partidele în folosul său.

Amorul de patriă, libertatea, egalitatea și devotamentul sunt vorbele sacramentale ale ciocoiului, pe care le rosteste prin adunări publice și private; dar aceste virtuți cetățenești, de cari face atâta pompă, nu sunt decât treptele scării, pe care voeste a se sui la putere; și une-ori când ele nu'i servă de ajuns, el aleargă la străini și primește de la dânsii posturi în țara sa.

Atunci la gradul de mare, pentru care a comis toate mișelele, a suferit toate umilințele și a declamat fără de a le simți toate virtuțile din lume, ciocoiul își ridică masca ipocriziei de la ochi, și se arată lumii în mizerabila și uricioasa nuditate a sufletului său celui mic.

Înima lui, asuprită de suferințele, umilirile și njosirile prin care a trecut, devine incapabilă de ori-ce simțiment frumos și uman. Libertatea presei îl supără, căci descoperă inicuitățile vieții sale și nu'l lasă să despoaie de averi pe stat și pe particulari; funcțiunile statului le împarte la ciocoi cu cea mai mare prodigalitate, și ca să se poată folosi mai bine de o-rânduelile în serviciu, își recrutează un ciocoiu tot de calibrul său, și speculează printr'ênsul pâinea nenorociților funcționari.

Iată tipul ciocoiului din toate țările și mai cu seamă din țara noastră, unde lumina adevăratei civilizațiuni n'a risipit încă norii cei groși ai ignoranței și ai depravațiunii. Iată tipul ce ne propunem a urmări în deosebite faze prin care el a

treaptă în secolul nostru, de la ciocoiul cu anterior și cu călimări la briu al timpilor fanariotici, până la ciocoiul cu frac și cu mânui albe din zilele noastre.

PARTEA I

DE LA 1814 PÂNĂ LA 1830

CAPITOLUL I

Dinu Paturica

Într-o dimineață din luna lui Octombrie anul 1814, un june de 22 de ani, scurt la statură, cu fața oacheșă, ochii negri plini de viclenie, un nas drept și cu vârful cam ridicat în sus, ce indică ambițiunea și mândria grosolană; îmbrăcat cu un anterior de șamalagea rupt în spate, cu caravani¹⁾ de pânză de casă vopsiți cafeniu; încins cu o bucată de pânză cu marginile cusute în gherghef; cu picioarele goale bătate în niște imineț de saftian cari fuseseră odată roșii dar își perduseră culoarea din cauza vechimei; la încingătoare cu niște călimări colosale de alamă; în cap cu cauc de șal a cărui culoare nu se putea distinge din cauza peticelor de diferite materii cu care era cârpit, și purtând ca veștmânt de căpetenie o *fermenă de pambriu* ca paiul grăului căptușită cu bogasiu roșu; un astfel de june sta în scara caselor marelui postelnic Andronake Tuzluc, rezimat de stilpii intrării și absorbit în niște meditațiuni, cari reflectându-se în trăsurile feței sale, lăsa să se vadă până la eviență că gândirea ce-l preocupă nu era de cât planuri ambițioase ce închipuirea lui cea viață îi puneă înainte, și obstacolele ce întâmpina în realizarea lor.

În momentul acela, ușa scării se deschise și se arătă înain-

1) Pantaloni.

tea junelui un arnăut îmbrăcat numai în fir, cu pistoale și ia-tagan la brîu, și cu tatarcă roșie blănită cu vulpe *nafe*. Măndrul albanez, fără să privească cît de puțin pe bietul june ce'i făcea *temenel*¹⁾ până la pămînt, strigă cu voce de stentor: — «Ioane, trage butca boierului la scară.»

Vizitiul, dupe ce plesni de câte-va ori din biciu și mai făcu câte-va marafeturi prin care voia să arate abilitatea ce avea în meseria sa, trase butca la scară.

Nu trecu mult și se auzi pașii cei leneși și gravi ai marelui Postelnic, ce scobora scara cu o cadență simetrică. Junele a cărui atențiune era ațintită la cea mai mică mișcare ce se petrecea, auzi și el acest sgomot și cu un aer în care se vedea foarte curat neliniștea, ridică de la pămînt două cutii cu păstrăvi și câte-va găini; apoi vîri machinalicește mîna în sin și scoase un plic sigilat; iar dupe ce'și strânse *fermeneaoa* la piept și'și luă caucul din cap, lăsând să se vază o căpățînă rasă peste tot, și numai în creștet cu vre-o câte-va fire de păr, luă o poziție umilitoare și așteptă sosirea boierului.

În fine Postelnicul apărî în scară îmbrăcat cu *anteriū* de *cutnie* ca ușa porumbului, încins cu un șal de Tarigrad, cu ișlicul în cap și învelit până la ochi cu o *giubea* de postav albăstru blănită cu blană de ris. El zări pe june și'i zise cu gravitatea de boier de protipendadă²⁾:

— Cine ești, mă băete, și ce voești de la mine?

Junele căzu în genuch și sărutînd pulpana anteriuului, răs-punse cu o voce lîncedă ce înspira compătîmire.

— Să trăiți întru mulți și fericiți ani! Sunt Dinu Păturică, nemernicul fiu al prea umilitei voastre slugi treti logofet Chi-nea Păturică, fostul odinioară vâtaf de curte al înălțimei voastre.

— Ei; bine, spune-mi ce vrei de la mine?

— Am o scrisoare de la tata către prea cinstitul și de bun neam obraz al Măriei Voastre.

— Ado'ncea, să vedem acea scrisoare.

1) Complimente turcești.

2) De prima clasă.

Junele se apropie de Postelnicul ținând capul plecat până la pământ și 'i dete scrisoarea; apoi căzu iara-și în genuchi și stând în această pozițiune, așteptă răspunsul.

Boierul deschise scrisoarea și citi cele următoare :

«Prea milostivului și de bun neam al meu stăpân cu cea de
«slugă supunere mă închin.

«Dupe sfânta datorie ce am, ca un supus credincios viu
«a cerceta despre fericita și mie foarte scumpă sănătate a
«*Panevgheniei* tale, ca aflându-o pe deplin, să mă bucur din
«rărunchii inimei mele, căci din mila Domnului, mă aflu în
«toata întregimea sănătății, și mă îndeletnicesc cu umilita mea
«slujbuliță de vameș ce te-ai milostivit a'mi da. Am primit
«prea cinstita scrisoare a *Blagorodniciei* tale și cele ce îmi
«poruncești le-am pus în lucrare. Cele patru-zeci *lude*¹⁾ scu-
«telnici : pescari, răcari, vânători și dêrvari, 'i-am împrăștiat
«în tot județul, și cred că, cu ajutorul lui Dumnezeu și *iuș-*
«*kîuzarlîkul* smeritului tău rob, curtea *Blagorodniciei* tale în
«scurtă vreme se va umplea de toate cele trebuincioase.

«Alta am să te rog, arhoni Postelnice, fiul meu, înfățișatorul
«acestei umilite scrisori, a ajuns în *ilikie* și cu toate că m'am
«silit a'l învăța toate *iuskiuzarlîkurile* și *marafeturile* cu care
«trebuie să fie împodobit un *calemgîu*, dar nefiind de ajuns
«toate acestea, îl trimit la Domnia-ta ca să se mai roadă, să
«poată eși și el mâne poi-mâne, la obraze.

«Primește, milostive stăpâne, două bote cu păstrăvi și zece
«găini crescute și ingrășate de mine.»

A panevgheniei tale smerită
și umilită slugă

Treti Logofăt Ghinea Păturică
Ot Bucov. sud. Saac.»

. Dupe ce postelnicul Andronake citi scrisoarea, chemă pe vă-
taful său de curte și 'i zise : «Ia aceste cutii cu păstrăvi și să
le trimiți colo, știi tu ! iar pe ștregarul acesta de băiat să'l

1) Individe.

oprești în curtea mea și să mi'l faci de o cam dată ciubuciu.»

La aceste vorbe ale boierului, inima lui Dinu Păturică săltă de bucurie și avea mare dreptate, căci prin admiterea lui în serviciul Postelnicului, devenise proprietar pe prima literă a alfabetului fortunei.

În timpul acesta vizitiul atinse caii cu biciul și eși cu *butca* din curte, iar vătaful luă cutiile cu păstrăvi împreună cu găinile, și urmat de noul său confrate în ciocoism, sui mai înteu scara cea mare a casei, trecu prin sală și ajungând la o galerie cam întunecoasă, se opri în loc și zise lui Dinu Păturică :

— Iată odaia ce ți am gătit pentru locuință; intră într'însa și peste un ceas voi veni să te învăț meseria de ciubuciu cu care te-a cinstit stăpânul.

Noul ciocoiu așteptă până se depărtă vătaful, iar după aceea se coborî în curte, și luând o pereche de desagi în care era o colecțiune de trențe ce compuneau averea ce aducea el din casa părintească, sui scara cu repeziciunea vântului și intrând iarăși în camera sa, își așeză toate lucrurile pe la locul lor.

Camera despre care vorbim era în periferia de un stângen pătrat, într'unul din cele patru unghiuri era o vatră întocmai ca cele obicinuite la cafenile turcești, pe care sta un ibric colosal înconjurat de toate părțile cu cărbuni stinși pe jumătate. În cel-l-alt unghiu era așezat un dulap prin ale cărei sticle se vedeau o mulțime de ciubuce de *antep* și de iasomie, cu *imamele* de chihlibar limoniu ; iar mai sus pe o despărțire făcută într'adins se vedeau o mulțime de feligene pentru cafea cu *farfuriile* lor de argint și câte-va *kisele* de dulceată. La extremitatea de jos a acestui dulap, se zărea un lighian de argint pe al cărui acoperemânt era pusă o bucată de săpun *mose* în formă sferică. Lângă acest dulap era un miserabil pat de scânduri acoperit cu o pătură de lână albastră : iar pe pereți erau ținute câte-va cadre de hârtie, zugrăvite cu vopsele proaste : una dintr'însele reprezintă lupta navală de la *Çeşme-Liman* și arderea flotei turcești de către prințul Orlof,

iar pe cea-l-altă era desemnată asasinarea principelui Hangeri de către trimisul Porței otomane.

Dinu Păturică dete o privire repede și desprețuitoare came-rei sale; apoi deschise fereastra și începu să se uite în curte. Privi cu băgare de seamă mulțimea de găini, găste, rațe, cla-poni, cocori și călifari ce furnicău prin curtea boerească, apoi se întoarse către bucătăria și la vederea mulțimei de tingiri de diferite capacități, în cari se pregăteau bucatele cele mai gustoase din Fanar, fața lui se coloră de o bucurie nedescriptibilă: iar după o reflecțiune de câte-va minute, zise în sine:— «Iată-mă în sfîrsit ajuns în pămîntul făgăduinței; am pus mîna pe pâine și pe cuțit; curagiu și răbdare! prefăcătorie și *iuskiuzarlîk*, și ca mîne voiŭ avea și cū case mari și bogății ca ale acestui fanariot.»

CAPITOLUL II

Postelnicul Andronake Tuzluc

Să lăsăm pe ambițiosul nostru ciocoiŭ în pace a-și face pla-murile sale pentru exploatarea averei stăpînului sêu, și în loc de a-l întrerupe din visările sale ambițioase, să facem cunos-cut lectorilor noștri pe Postelnicul Andronahe Tuzluc.

Acest fanariot venise din Constantinopole în suita Domnito-rului Georgie Caragea, și făcuse meseria de *Ciohodar* în cur-tea acelu princi.

Ca fanariot, născut în ulițele cele strimte ale Fanarului, unde se urzesc și se pun în lucrare cele mai întanecoase in-trigî ce au ruinat imperiul Greco-Roman, el moștenise din na-ștere un mare talent de intrigă și lingusire; știa din încercare că raiul ceresc și pămîntesc nu se poate deschide de cât prin femei; de aceea își îndreptase toate bateriile intrigilor sale în contra femeilor Doamnei și mai cu seamă ale Domniței Ralu, fiica prea iubită a Domnului Caragea.

El făcu cunostința cu acea volubilă și capricioasă principesă,

prin mijlocul unei dame a ei de onoare, cu care se înarorase numai pentru împlinirea acestui scop. Un an întreg, fanariotul nostru făcu Domniței tot acele servicii ce făcea odinioară Mercur, celui mai mare dintre Zeii Olympului elenic, cu deosebire numai că Domnița, neputând să dea fanariotului nemurierea, făcu să cază în mânilor lui, *pitacul* Domnesc prin care îl numea *vel Cămăraș*.

A fi mare Cămăraș al unui principe care are un fiu frumos ca Paris și desfrănat ca Don Juan, și a fi ridicat la această demnitate prin intrigile unei princese, frumoasă ca Helena lui Menelaū și mai desfrîmată de cât Frine și de cât Cleopatra, este negreșit a poseda cheile minelor de aur ale Californiei.

Fanariotul nostru exploată cât se putu mai bine postul de Cămăraș, iar când văzu că în cămară nu mai rămăsese nimic de furat, cumpără mai întâiu, *calemul vinăritului*, al *oieritului* și mai în urmă *kuzmetul* Spătăriei, și astfel unindu-se cu hoții și tâlharii de drumuri, despuiă țara în toate modurile, mai mult de trei ani, până ce și cumpără vre-o zece moșii, câteva familii de Țigani, case, vii și altele; iar după aceea, isbuti, tot prin intrigă și basetă, a deveni mare Postelnic.

O singură dorință mai avea să și îplinească ca să ajungă la culmea fericirii sale.

El hrănea de mult timp un amor foarte tare pentru juna Maria, unica fiică a Banului C... român de națiuine; dar rangul tatălui frumoasei copile, sufletul ei nobil și curat, faptele ei pline de cuviință și de blândețe înfrângeau toate semețele dorințe ale depravatului venetic. De multe ori, el se încercă a se duce la Banul ca să ceară mâna fiicei sale; dar tot-d'auna un simțiment fatal îl oprea din această întreprindere. În acele momente de îndoială și descurajare el devenea posomorît și teribil. Adevărul pe care Dumnezeu 'l-a pus și în inima celui mai miserabil om, se presinta în acele momente dinaintea lui și arătându'i oglinda în care se resfrângeau crimele prin care ajunsese la mărirea în care se afla, pare că'i zicea: «Privește, mizerabile, crimele tale, și nu cuteza să pălești cu suflarea ta cea înveninată acel crin semănat de mâna Domnului în această vale a lacrimilor!»

Dar, dacă adevărul este pus în inima omului ca să-i arate calea ce duce la fericire, fatalitatea a voit ca pasiunile materiei să învingă mai tot-d'auna acest sfânt simțimânt ce se manifestă în noi de câte ori voim să comitem vre o nelegiuire.

Ast-fel se întâmplă și cu fanariotul nostru; mustrarea de conștiință dispăru de la dânsul întocmai ca fulgerul său ca spaima d'un minut ce simt copiii, când sunt certați cu frăgezime de către părinții lor. El se hotărî într'o zi a merge la Banul, și după mai multe complimente și lingusiri, reclamă de la dânsul onoarea de a deveni ginere al său.

Bêtrânul rămase uimit de cutezarea cea mare a fanariotului; cunoscând însă influența ce esercita asupra principelui Caragea, și relele ce ar fi putut să-i pricinuiască un refus d'adrep-tul, se prefăcu că primește cu bucurie propunerea și îl lăsa a se încânta de acest vis.

Greul înțelese însă din trăsurile feței bêtrânului, ura ce avea asupra lui; dar nu disperă, ci se duse la Principele Caragea, plin de speranță că va dobândi prin forță, ceea ce bêtrânul îi refuzase prin manieră diplomatică.

Trei zile în urma acestei întrevorbiri, Banul C... se preumbla prin grădina casei sale, absorbit în cugetări melancolice, ce-i inspira trista stare în care adusese țara jafurile acestei domnii dărăpănătoare, iar mai cu seamă preocupat de un vis groaznic ce-l făcea să se aștepte la o mare nenorocire.

Intr'acest timp, se prezintă înainte'i un slujitor de ai casei sale și îi anunță că un cihodar domnesc cere a vorbi cu dânsul.

— Să între, — zise venerabilul bêtrân indesându-și caucul peste perii capului său cei albi ca zăpada, și cercând a se distra privind și mirosind florile unui neramz înflorit¹⁾.

Cihodarul intră în grădină și făcând câte-va complimente orientale, dete Banului un plic sigilat; apoi trăgându-se puțin, luă o pozițiune respectoasă.

1) Românul când se află coprins de gânduri întristătoare obicevnescce a-și îndesa căciula pe cap. Acesta este un gest românesc ce se păstrează până astăzi între locuitorii țărani.

Banul deschise plicul și găsi într'ensul scrisoarea aceasta :
 «Archon Bane, mâine dimineată să vii la Curte, căci am să'ți
 «vorbesc ce-va tainic.»

Ion Gheorghe Caragea.

După ce bătrânul boier băgă scrisoarea iarăși în plic și plicul în buzunarul de la pieptul anteriorului, zise cîohodarului :

— Spune Măriei Sale că voi face ast-fel precum îmi poruncește.

Trimisul domnesc se închină până la pământ și eșind se duse ca să'și împlinească mesagiul ; iar bătrânul apucă îngrijat pe o cărare ornată de amëndoué părțile de rose și ea iasomii, și se opri dinaintea unui pavilion lucrat în stil oriental. Până a nu pune piciorul pe treptele scării, stătu puțin în loc și se gândi. Nu știm care vor fi fost gândurile ce'l preocupau ; știm numai că trăsurile feței sale une-ori deveneau crunte, alte ori pline de îndurare, și câte o dată un zîmbet dulce apărea pe buzele sale pălite, dar dispărea ca fulgerul, lăsând loc unei melancolii adânci.

În fine, după puțină esitațiune, sui scara pavilionului și intră în lăuntru. Acolo găsi patru femei dintre cari două torceaă, una dărăcea, și cea-l-alta împletea la un ciorap.

În mijlocul acestor femei ședea o copilă ca de patru-sprezece ani și cosea la ciur un simizet¹⁾. Nici o dată natura nu combinase mai multe nuanțe de frumusețe într'o ființă umană, decât în această jună copilă : ochii negri umbriți de niște gene și sprâncene ca pana corbului ; pelița albă și colorată de purpură ; buze ce se 'ntreceau cu rozele ; dinți albi și frumoși ; toate în fine armonizaă de minune cu un trup de o formă minunată, cu niște mâni delicate de nimfă ; era în adevăr un tezaur de frumusețe ce nu se putea vedea de cît în statuetele Grecilor antici.

Pe dată ce intră venerabilul bătrân în pavilion, toate femeile se sculară în sus și puseră mâinile la piept. Bătrânul le

---

1. Ciurul era instrumentul de festonat al damelor române din timpul lui Caragea.

făcu semn să iasă; apoi, rămând numai cu juna copilă, îi zise :

— Iubita mea copilă, cum te afli ?

— Foarte bine tătutul.

— Dar ce, nu vii, să săruți mâna scumpului tău tată ?

— Ba da, tătutul, da ! — și de odată cu vorba se apropia de bătrân și depuse pe mâna lui un sărutat inocent și plin de dulceață.

Bătrânul o strânse la piept și o sărută pe frunte cu acel amor pe care numai părinții îl simt.

Dupe ce tata și fiica își schimbă între dânsii câte-va priviri de o iubire nedescriptibilă, șezură pe o sofa de postav roșu cu ciucuri albi de Veneția; iară după câte-va momente de tăcere și contemplațiune, bătrânul zise copilei :

— Mario, tu te faci din zi în zi mai frumoasă și te deschizi întocmai ca un trandafir la razele soarelui. Eu cată de acum înainte să mă gândesc la fericirea ta, să ți caut un tîner de treabă să te mărit.

Frumoasa Mariă auzind aceste cuvinte se roși și își îndreptă ochii către pământ.

— Ai ? ce zici draga mea copilă ? — adăogă bătrânul cu nerăbdare, — ce, nu'mi răspunzi ? Te temi oare de bătrânul tău tată ?

Maria nu răspunse nimic la aceste din urmă cuvinte. Confusiunea și marea întristare ce acoperise fața ei făcură pe bătrân să creadă mai multe lucruri de o dată, și ca să poată pătrunde în secretul care făcea pe juna copilă să sufere atât de mult, hotări să vie d'a dreptul la cestiune.

— Știi, dragă Mario, — urmă el, — că Măria Sa Doamna și toate cocoanele nu mai vorbesc de cât de frumusețea ta ? Știi că Măria Sa Vodă a și ales pe viitorul tău soț ?

Aceste cuvinte făcură pe Maria să tremure; dar după ce și reluă puterea, ea privi pe bătrân cu ochii rugători și îi zise :

— Pot să te întreb, tată, cine este acel soț de porunceală ?

— De ce nu, fata mea ? El este unul dintre cei mai iubiți boieri ai Domnului Caragea; este tîner, frumos și bogat.

— Numele lui ?

— Voești să'i știi numele?

— Da, tată.

— Ei bine, copila mea, viitorul tău soț este Postelnicul Andronake Tuzluc.

— Ah! taci tată, nu mai îmi spune acest nume, sau de nu, mă vei vedea moartă dinaintea ta. Spune-mi te rog ce 'ți-am greșit de voești să mă faci nenorocită pentru tot-d'auna? Oare fiii boerilor pământeni s'au stins din țară? nu mai găsești pe nimeni de cât pe acel fanariot nesuferit?

Ura Mariei asupra grecului parvenit mulțumi foarte mult pe bătrân carele voind să se incredințese mai bine despre aceasta, se prefăcu că nu observase simțimentul de reprobare și de ură al nobilei copile.

— Așa dară tu urăști pe Postelnicul, — adaoase el. — Și de unde 'ți vine această ură, fata mea?

— Ura cea neîmpăcată ce am asupra acestui ticălos, îmi vine din prevedere.

— Poate că te înșeli, fata mea.

— Nu tată, nici de cum. Un om care acum două trei ani nu era decât un ticălos ciododar, ce tremura de frig dinaintea scării caselor noastre, iar acum înoată în atlasuri, catifele și samuri, nu poate fi decât un nemernic. Aceasta 'mi-o zice cugetul și o cunosc chiar din vorbirile domnii-tale cu Serdarul D... Nu ești domnia-ta acela care ziceai Serdarului că acest fanariot n'a dobândit nimic de la stăpânul său, de cât prin slujbele mârșave și umilitoare ce a sevârșit Domniței Ralu și beizadelei? Dar bine, tată, cum voești acum să unești pe unica ta copilă cu acel ciocoiu mârșav, care a venit aci la noi cu toate desfrânările și hoțiile din Fanarul lui? care fură și despoaie pe lume zioa în amiaza mare și ale cărui mâni păstrează încă mirosul nesuferit al curelelor butcei lui Caragea. Mai bine mă voiu îngropa de viă într'o mănăstire și 'mi voiu plânge în singurătate nenorocirile mele, decât să primesc a fi soția celui mai necinstit dintre ciocoiii lui Caragea.

(va urma)